

Com es viu una guerra civil?

Què sabia i què ha après l'alumnat de 4t d'ESO de l'Institut Escola Trinitat Nova sobre la Segona República espanyola i la Guerra Civil.

Treball Final de Màster

Núria Picas Rodoreda

NIA: 1502696

Màster Oficial - Formació del Professorat d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat,
Formació Professional i Ensenyament d'idiomes. Especialitat en Geografia i Història

Departament: Didàctica de la llengua i de la literatura i de les ciències socials

Facultat: Ciències de l'Educació.

Data de lliurament: 5 de juny de 2019

Tutora: Montserrat Ollé i Freixa

Cal tota una Tribu per educar un infant.

(Proverbi africà)

A la meva mare, per convidar a posar-me les ulleres liles des de nena, i per traslladar-me, segurament de forma inconscient, la passió per l'educació i la importància de la tasca de mestres i professores.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	4
2. PLANTEJAMENT DEL TREBALL	5
2.1 Context on s'ha realitzat el treball.....	5
2.2 Tema del treball.....	5
2.3 Pregunta inicial.....	6
2.4 Supòsits	7
2.5 Objectius del treball	8
3. QUÈ ES PRETÉN AMB EL TREBALL?	9
3.1 Marc teòric.....	9
3.1.1 Què són els coneixements previs?.....	9
3.1.2 Com evolucionen els coneixements previs?.....	10
3.2 Metodologia.....	11
3.2.1 Metodologia de la recerca i instruments utilitzats	11
3.2.2 Com mesurem en qüestionaris?.....	11
3.2.3 La recollida i tractament de les dades de la present investigació	11
4. ANÀLISI I INTERPRETACIÓ DELS RESULTATS	13
5. CONCLUSIONS.....	26
5.1 Referents a la pregunta inicial, els supòsits i els objectius plantejats.....	26
5.2 Referents als instruments utilitzats	30
5.3 Referents a la pròpia pràctica com a futur docent.....	31
6. BIBLIOGRAFIA	32
7. ANNEXOS.....	33
7.1 ANNEX 1. Qüestionari.....	34
7.2 ANNEX 2. Qüestionari amb adaptació curricular	37

7.3 ANNEX 3. Mostra qüestionaris inicials resultats	40
7.4 ANNEX 4. Mostra qüestionaris inicials amb adaptació curricular resultats.....	46
7.5 ANNEX 5. Mostra qüestionaris finals resultats.....	52
7.6 ANNEX 6. Mostra qüestionaris finals amb adaptació curricular resultats	58

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball és fruit de la investigació realitzada en l'aula de 4t d'ESO de l'Institut Escola Trinitat Nova, un centre d'educació secundària ubicat al districte de Nou Barris. La recerca posa el focus en l'anàlisi de l'evolució de l'aprenentatge de la classe abans i després de la realització d'una unitat didàctica. Per fer-ho, s'estudiaran i compararan les respostes d'aquest alumnat en dos qüestionaris; un que es passarà abans d'iniciar la intervenció didàctica i un altre un cop aquesta s'hagi acabat.

El treball està estructurat de la següent manera; en el primer capítol, PLANTEJAMENT DEL TREBALL, es marquen uns objectius i uns supòsits, referents a la pregunta inicial, que és la que dona peu a la investigació.

En el capítol segon, QUÈ ES PRETÈN AMB EL TREBALL, s'estableix el marc teòric que sustenta la recerca, així com també es descriu la metodologia utilitzada i s'explicita com es farà el tractament de les dades.

En capítol tercer, ANÀLISI I INTERPRETACIÓ DELS RESULTATS, es presenten de forma gràfica les dades que s'han buidat i s'ofereix una anàlisi i interpretació dels resultats obtinguts. En concret s'interpreten primer les dades del qüestionari inicial, tot seguit les del final, i per últim es fa una comparativa entre ambdues.

En el quart i últim capítol, CONCLUSIONS, es presenten les conclusions a les quals s'ha arribat. Aquest bloc està estructurat en tres subapartats, de manera que, en el primer d'aquests es treuen conclusions referents als objectius, supòsits i s'intenta respondre la pregunta inicial. En el segon es treuen conclusions respecte els instruments utilitzats i en el darrer sobre la pròpia pràctica com a futur docent.

A continuació d'aquests quatre capítols, s'hi troba també la BIBLIOGRAFIA utilitzada, i els ANNEXOS. En aquests últims s'hi inclouen principalment mostres dels instruments de recollida de dades utilitzats.

2. PLANTEJAMENT DEL TREBALL

2.1 Context on s'ha realitzat el treball

L'Institut escola Trinitat Nova, situat al barri de la Trinitat Nova, a la ciutat de Barcelona, va entrar en funcionament el setembre de 2017, prenent el relleu de les dues escoles de primària (Sant Jordi i Sant Josep Oriol) i l'institut de secundària (Roger de Flor). Un dels principals objectius del nou projecte va ser crear un sol projecte pedagògic al barri, per tal d'englobar l'ensenyament destinat als infants i adolescents des dels 3 als 16 anys, convertint-se així en el centre educatiu de referència al barri.

Aquest projecte neix també amb la voluntat de confluir amb el Pla de Barris de l'Ajuntament de Barcelona que afavoreix la remodelació dels centres educatius, i la construcció de nous equipaments, en aquest cas concret una biblioteca i un gimnàs, que donaran també servei a tot el barri. L'IETN neix doncs, no només amb la voluntat de ser un centre educatiu, sinó que també com un equipament sociocultural destinat al barri i a la seva cohesió, proporcionant un centre de referència amb una línia pedagògica de primària i secundària continua i estable.¹ Em sembla interessant fer aquesta breu descripció per tal de contextualitzar el centre i poder entendre millor l'anàlisi que presentem a continuació. També és de rellevància, que aquest centre està qualificat de centre de màxima complexitat.²

Actualment, estudien a l'IETN 448 alumnes³, la majoria dels quals no són del barri. De fet, l'IETN només atén el 18% dels potencials alumnes escolaritzables de Trinitat Nova. La majoria procedeixen dels barris veïns de Trinitat Vella i la Prosperitat. A aquests 448 alumnes, s'hi ha de sumar tots aquells alumnes de matrícula viva, que van arribant al llarg del curs. A tall d'exemple, i per tal d'il·lustrar la realitat, durant el curs 2017 - 2018, es van incorporar 89 alumnes de matrícula viva.⁴ Un cop feta aquesta radiografia general, que ens ha de permetre entendre el context macro, posem el focus en el context específic i de grup, en el qual ens disposem a fer la intervenció didàctica.

La seqüència didàctica que presentem s'adreça als alumnes de 4t d'ESO de l'IETN. És a dir, s'adreça a 25 alumnes agrupats de forma heterogènia en un únic grup classe, compost per 12 noies, i 13 nois. Del total d'alumnes, 4 d'ells tenen un Pla Individualitzat (PI) de llengua catalana, 4 més compten amb PI per a totes les matèries curriculars, 3 més tenen un PI per motius actitudinals i d'estratègia metodològica, i finalment hi ha 3 alumnes més, de recent incorporació, amb un PI de totes les matèries curriculars, dins l'Aula d'Acollida. Per tant, dins el grup classe hi ha 14 alumnes amb adaptacions curriculars i especificitats concretes en els seus currículums.

2.2 Tema del treball

El tema curricular del meu treball és la Segona República espanyola i la Guerra Civil. Aquesta ha estat la temàtica que s'ha treballat a l'aula de 4t d'ESO de l'IETN durant 12 sessions, a finals del segon trimestre escolar. La seqüència didàctica es presenta de forma problematitzada sota la pregunta: Com es viu una guerra civil?

Pel que fa a la justificació de l'elecció del tema, crec que és important esmentar que en els últims anys, i després que institucionalment s'han intentat plantejar polítiques públiques per intentar tancar les ferides encara obertes de la Guerra Civil, s'ha posat de manifest la necessitat d'utilitzar

¹ <http://ietrinitatnova.blogspot.com.es/>

² Resolució del 12 de maig de 2017 pel qual es fa pública la llista de centres educatius qualificats de màxim complexitat. http://secundaria.info/portal/recurs/Centres_Maxima_Complexitat2017.pdf

³ Memòria 2017-2018 IETN. La xifra d'alumnes total del centre canvia constantment, degut a la matrícula oberta. Xifra donada en data de 22 de Gener de 2019.

⁴ Memòria 2017 - 2018 IETN. No s'ofereixen dades del curs actual, ja que fins a tancament de l'any no es disposen.

la memòria històrica com a eina per poder construir sobre una etapa que no ha tingut el tancament que mereix. Els nostres alumnes, i per tant també ciutadans, polítics i actors dins de la societat present i futura, tindran a les seves mans l'opció de contribuir en la transformació social posant especial èmfasi en la memòria històrica. I en això l'educació hi té un paper clau; cal que els alumnes de 4t d'ESO acabin la seva etapa formativa obligatòria havent treballat aquesta qüestió.

Per altra banda, crec que també és interessant destacar que s'ha treballat el tema des d'una perspectiva històrica no lineal, on els esdeveniments històrics s'analitzen des de les seves continuïtats i transicions, sempre des d'una perspectiva de gènere, i allunyant-nos de les generalitzacions, la teoria del gran home, i posant especial èmfasi en la microhistòria. És per això que pràcticament totes les fonts utilitzades a classe són fonts primàries, en concret orals i gràfiques.

2.3 Pregunta inicial

Aquest treball gira entorn de les següents preguntes: *Què sabia i què ha après l'alumnat de 4t d'ESO de l' Institut Escola Trinitat Nova sobre la Segona República espanyola i la Guerra Civil?* És a dir, tenint en consideració les representacions socials prèvies a la realització de la unitat didàctica, i les posteriors, buscarem fer una comparativa, per veure què és allò que realment ha après l'alumnat.

La Guerra Civil espanyola és un fet d'una transcendència cabdal en la història del nostre país. No podem entendre el present, ni tampoc el passat o el futur, si no som capaços de comprendre què va passar quan els ciutadans espanyols es va enfrontar en una Guerra Civil. I de fet, en aquest sentit la majoria de nosaltres, som capaços de reconstruir fets històrics relacionats amb la guerra civil, gràcies majoritàriament a la memòria històrica oral, d'avis, tiets o familiars propers, que o bé la van viure en la seva pròpia pell, o bé, en van ser testimonis secundaris.

No obstant això, i un cop feta una radiografia del grup classe⁵ amb el qual ens disposem a treballar la Guerra Civil espanyola, em pregunto si: *aquest és un esdeveniment present en la memòria col·lectiva i familiar dels meu alumnat?* Segurament en algun d'ells sí, però en la majoria, no. I això té una explicació molt senzilla: la tradició oral, els referents culturals i els coneixements i representacions socials prèvies que tenim com a persones venen determinades per l'entorn social proper, i per tant aquelles persones nascudes a Bolívia o a Rússia, coneixeran implícitament la història i tradició del seu país, i és el que sentiran com a propi, i en canvi la Guerra Civil espanyola els semblarà quelcom llunyà, i fins i tot potser es preguntaran quina necessitat hi ha de que coneguim què va passar durant aquest període de la història d'Espanya.

Així doncs, més que no pas parlar de què sabien i que han après sobre la Guerra Civil espanyola, em resulta interessant preguntar-nos *què sabien i què han après sobre com es viu una guerra civil?* Qüestionant-nos això, posem èmfasi en el fet en si de viure una guerra civil, i no tant en el fet de si aquesta guerra té lloc o no a Espanya.

Al cap i a la fi una guerra civil, és a dir un enfrontament bèl·lic dins d'un propi territori, és un concepte que ens pot quedar proper a tots, independentment del nostre país d'origen. Segons el DIEC una guerra civil és una lluita armada entre els ciutadans d'un estat dividit entre bàndols. I és que la gran majoria dels estats del món han viscut guerres civils, ja sigui en la seva història recent o en la seva història més passada. Així doncs aquest serà el nexa o bé l'excusa que ens

⁵ Procedència dels alumnes: Espanya, Hondures, Bolívia, República Dominicana, El Salvador, Argentina, Marroc, Uruguai, Pakistan, Rússia i Índia. Incorporem aquesta informació per tal de tenir una radiografia general de les procedències dels nostres alumnes i per - principalment- poder tenir en compte quins són els seus referents culturals i sobretot quins coneixements i representacions socials prèvies tenen. És a dir, el nivell de proximitat psicològica amb el tema de la Guerra civil no serà el mateix per una persona espanyola que per una persona Russa o bé Boliviana.

servirà per englobar i fer partícips a tots els nostres alumnes en aquesta seqüència didàctica. Estudiarem la Guerra Civil espanyola, però ho farem amb el pretext d'estudiar un dels molts conflictes bèl·lics i civils que afecten les històries dels països del món -allunyant-nos evidentment de les generalitzacions poc rigoroses i de les extrapolacions poc factuais-.

El qüestionari de coneixements previs, ens orientarà en què saben els nostres alumnes d'aquest tema, no obstant no és gaire difícil preveure que per a molts d'ells el tema els serà psicològicament llunyà. Aquest és el motiu que porta a preguntar-nos, quin tipus de coneixement és el que els hem de transmetre sobre un esdeveniment històric com la Guerra Civil, quina metodologia utilitzarem i a través de quines activitats. És per això que necessitem partir d'una identificació dels coneixements previs a partir dels quals treballarem, però *el qüestionari de coneixements previs que hem passat en el nostre alumnat és l'eina correcta per identificar-los i per tant que ens permetrà construir sobre d'aquests de forma òptima i significativa al llarg de la SD?*

Per últim em sembla interessant apuntar que el gran nombre de diversitat de procedències a l'aula fan d'allò més interessant i rica la comparativa entre allò que saben i allò que han après els nostres alumnes arrel de la SD que s'ha realitzat, ja que ens permetria respondre la següent pregunta: *la procedència del nostre alumnat és un element que condiona la formació i els canvis de les seves representacions socials?*

2.4 Supòsits

1. Els i les alumnes que realitzen la seqüència didàctica no tenen cap coneixement concret ni concís⁶ sobre la guerra civil espanyola, més enllà de la seva existència o el període històric en què passa, ja que és una temàtica que no han treballat mai abans, i el 99,9% dels alumnes procedeixen de països que no són Espanya i que han arribat els últims deu anys.
2. L'alumnat és capaç, quan parlem de la guerra civil espanyola, d'extrapol·lar coneixements previs - obtinguts a través dels mitjans de comunicació, o a través de l'oralitat de les seves famílies i dins del context del seus països d'origen - sobre situacions de conflicte bèl·lic i per tant pot imaginar algunes de les situacions que es viuen durant la guerra civil espanyola.
3. Quan parlem de guerra, l'alumnat creu que les dones sempre hi juguen un paper secundari, degut al fet de viure en una societat profundament patriarcal.
4. La procedència del nostre alumnat és un element clau que influeix en quines son les representacions socials prèvies, ja que l'element socialitzador intervé directament en la conformació d'aquestes representacions.
5. Conèixer les representacions socials prèvies del nostre alumnat abans de començar la nostra SD ens permet exercir una docència més efectiva, ja que l'aprenentatge es construeix sobre allò que ja sabem i per tant si identifiquem els coneixements previs podrem ajustar-nos a les necessitats de l'alumnat i generar-los aprenentatges més significatius.

⁶ Per coneixement concret i concís, ens referim a un coneixement que vagi més enllà de saber que hi va haver una guerra civil entre els anys 1936 i 1939, on es va enfrontar la població civil espanyola.

2.5 Objectius del treball

1. Esbrinar a partir del qüestionari inicial⁷ si l'alumnat té coneixements sobre la Segona República espanyola i la Guerra Civil i comprovar amb els resultats del qüestionari final⁸ si amb la meva seqüència didàctica han pogut aprendre com es va viure aquest període històric.
2. Valorar, a través de la comparació del QI i el QF, si a través de la introducció del treball amb perspectiva de gènere, les representacions socials prèvies fruit d'un sistema socialitzador basat en el patriarcat, canvien o bé degut a la gran tradició d'aquest sistema, perviuen en el nostre alumnat.
3. Analitzar, a través de la comparació del QI i el QF, si els nostres alumnes incorporen termes específics i empren vocabulari històric en les respostes del seu QF després d'haver realitzat tota la seqüència didàctica.
4. Comparar el QI i el QF, per evidenciar canvien les representacions socials prèvies, tenint en consideració com a element d'anàlisi l'origen del nostre alumnat, en tant que element socialitzador que intervé en la conformació de les representacions socials.
5. Analitzar les dades per entendre com aprenen els nostres alumnes, i també per poder tractar de forma òptima els coneixements previs, a l'hora de construir coneixement. Aquest aprenentatge ha de servir-nos també per, de cara a la futura pràctica docent, adquirir l'habilitat de professor efectiu i que fomenta l'aprenentatge significatiu.

⁷ S'utilitzarà a QI com a abreviació de qüestionari inicial.

⁸ S'utilitzarà QF com a abreviació de qüestionari final.

3. QUÈ ES PRETÉN AMB EL TREBALL?

3.1 Marc teòric

En els darrers anys la investigació sobre les idees dels estudiants, i en concret en la disciplina de la història i les ciències socials, ha contribuït a publicar nombrosos estudis, articles d'investigació i llibres sobre aquest tema. Ens disposem a continuació a realitzar una breu revisió de la literatura més significativa respecte aquesta temàtica, per definir principalment el concepte de *coneixement previ*, i sobretot per emmarcar-lo conceptualment tot descrivint *com es transmet i modifica aquest coneixement, quines són les variables determinants en la seva formació i evolució i quins són els contextos socials d'aquests coneixements*. Així aquest marc teòric ens ha de servir per contextualitzar aquest breu recerca i per establir la base teòrica que la sustenta.

3.1.1 Què són els coneixements previs?

En l'article *Conocimientos previos y aprendizaje escolar* el seus autors Crespo, Limón, Pozo i Sanz (1991) afirmen que: "sempre que una persona intenta comprendre alguna cosa, (...) necessita activar una idea o coneixement previ que li serveixi per organitzar aquesta situació i donar-li sentit" (p.12). Així, per tal que els i les alumnes aprenguin uns continguts nous i significatius, cal que el professorat tingui com a punt de partida els coneixements previs que té l'alumnat respecte el tema; només així el procés d'aprenentatge serà significatiu. Per tant, quan es parla de coneixements previs o bé representacions socials prèvies⁹, fem referència a aquells coneixements que l'alumnat ja té incorporat de forma, majoritàriament, implícita.

Si ens centrem en l'àmbit de les ciències social, veiem que els principals canals de transmissió d'aquests coneixement previs són la socialització a través de la família, les relacions socials, o bé els mitjans de comunicació (Crespo et al., 1991). D'altres autors com per exemple Barton (2010) en la seva *Investigación sobre las ideas de los estudiantes acerca de la historia* destaca també la importància d'Internet, les visites a museus o a altres centres culturals i en general de l'exposició dels i les estudiants a "artefactes històrics" dins i fora de les seves llars (p.103).

Així doncs, quan ensenyem ciències socials, hem de partir de la base que el nostre alumnat ja té uns coneixements previs. A part de la socialització però, en la conformació d'aquestes coneixements previs hi intervenen altres elements individuals de l'alumnat com per exemple les creences religioses, la situació socioeconòmica, el gènere o bé l'ètnia, i que efecten directament en els coneixements previs, però també en l'aprenentatge futur i en com es construeixen sobre aquests, els nous coneixements.

De fet, alguns d'aquests elements són tan rellevants que Barton (2010) assegura que: "els estudiants poden resistir-se inicialment a contemplar les perspectives històriques quan aquestes entren en conflicte amb la seva pròpia posició ètica o política, i poden jutjar durament les accions històriques que atempten contra la seva sensibilitat" (p.102). I de fet, i fixant-nos sobretot en l'element de la religió, els alumnes moltes vegades són conscients de les diferències entre el currículum escolar, i la història que han après en altres llocs, com per exemple en el sí de la seva família. Trobant finalment la solució de separar la versió que els serveix per l'àmbit acadèmic, i la versió que utilitzen fora d'aquest (Barton, 2010).

Lligat a això, també és interessant veure com l'origen de l'alumnat influeix en l'assimilació del coneixement, i de fet és tant així que em resulta interessant en aquest sentit contemplar el que afirma Barton (2010) quan diu a tall d'exemple, que els membres d'alguna minoria ètnica d'Estats Units és probable que critiquin el currículum oficial ja que aquest no dona importància a la seva minoria, o bé, que els estudiants afroamericans, per exemple, podrien considerar que els llibres escolar no són tant creïbles com els membres de les seves famílies, i poden acusar a l'escola de

⁹ Utilitzem coneixements previs i representacions socials prèvies com a sinònims.

no posar èmfasi en l'experiència dels afroamericans i en canvi ressaltar excessivament la figura de Martin Luther King.

Per últim em resulta rellevant posar l'accent en la variable del gènere, i veure si aquesta és determinant o no en les representacions socials prèvies. Barton (2010) escriu que "l'impacte del gènere està majoritàriament per descobrir-se: tot i això algunes dades mostren diferències entre els interessos i les interpretacions històriques d'homes i dones, però molts pocs investigadors han explorat aquestes diferències en profunditat o han intentat explicar-les teòricament" (p.107) tot i així sí que hi ha evidència científica que i en paraules de Barton (2010) que "les noies (...) atribueixen menys importància a alguns aspectes de la història política que no pas els estudiants nois, i més importància a temes de justícia social o històrica de la vida quotidiana" (p.104) o bé que encara que els estudiants "siguin conscients de que les experiències d'homes i dones van ser diferents en la història, les seves percepcions del passat emfatitzen només les experiències dels homes" (p.99). A això se li ha de sumar la llarga tradició de la cultura heteropatriarcal que arrossegueu les societats d'avui en dia, i que necessàriament condiciona els coneixements previs de qualsevol, inclòs els dels docents.

3.1.2 Com evolucionen els coneixements previs?

Fixem-nos ara en com canvien aquests coneixements previs. Per tal de modificar els coneixements previs de forma realista, cal que allò que ensenya el o la docent sigui específic i aplicable a la realitat de l'alumnat. Si no ho és, els coneixements previs no es modifiquen i de fet, i segons afirmen Crespo et al. (1991):

Nombrosos estudis mostren que els alumnes persisteixen en les seves idees any rere any després de la seva instrucció. Aquesta dada, aparentment contradictòria amb les avaluacions dels seus professors, podria ser degut a que el coneixement escolar o acadèmic és utilitzat pels alumnes només en situacions acadèmiques (tasques escolars, avaluacions, etc.) mentre que per comprendre el món que els rodeja segueixen utilitzant el seu coneixement personal. (p.14)

En aquest sentit és important no entendre el canvi conceptual com un procés de substitució, sinó que més aviat com un procés on els coneixements previs evolucionen i es transformen. Si aconseguim basar el coneixement escolar en situacions i contextos pròxims a la vida quotidiana de l'alumnat, aconseguirem apropar aquests dos coneixements que descrivíem anteriorment.

En aquest sentit, és interessant la anàlisi que fa Dalongeville (2003) a *Noción y práctica de la situación-problema en història* ja que atorga molta importància al paper del professorat en aquest procés i afirma que "el saber es construeix trencant amb les representacions inicials" (p.5) i en aquest trencament conèixer les representacions prèvies és la clau. La idea per Dalongeville és que el paper del professor es redueix a 1) en primer lloc preveure una situació on puguin emergir les representacions socials prèvies, 2) analitzar-les, 3) i més important, crear una situació (situació-problema) on l'alumnat es veu obligat a anar més enllà i utilitzar coneixement que no té per resoldre-la, és a dir "fer que les representacions que tingui no li siguin suficients per anar més enllà del punt mort al qual l'han conduit les seves representacions inicials"(p.5) i per tant activar nous coneixements, i 4) per últim generar materials que fomentin això que hem descrit i el que ell mateix anomena "dissonància cognitiva" (p.5).

Després d'aquesta breu revisió, em resulta especialment significatiu això que expliquen autors com Crespo et. al. (1991), quan parlen de la necessitat de crear experiències properes a l'alumnat que els permetin integrar el coneixement en base a la seva utilitat. O bé, les tesis de Dalongeville (2003) que col·loquen el docent en una posició molt important a l'hora d'acompanyar l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge fixant de forma molt clara quin és el paper clau que ha de desenvolupar a l'aula i sobretot com ha de jugar aquest rol, tot treballant amb els coneixements previs. També considero important incorporar les tesis de Barton (2010) pel que fa la interpretació de gènere que dona als coneixements previs, si bé és evident que cal seguir investigant en

aquesta línia per poder arribar a unes conclusions més fonamentades i que ens permetin fer unes generalitzacions més acurades.

3.2 Metodologia

3.2.1 Metodologia de la recerca i instruments utilitzats

En el present treball d'investigació utilitzarem una metodologia mixta. Aquest tipus d'investigacions es caracteritzen per l'ús tant de mètodes quantitius com qualitius en un mateix estudi o investigació. En aquest sentit les metodologies mixtes, ens permeten "entre altres beneficis, neutralitzar o eliminar biaixos de determinats mètodes quan aquests es fan servir de manera aïllada, i fan que els resultats d'un mètode contribueixin al desenvolupament d'altres o que (...) ens proporcionin dades sobre diferents nivells o unitats d'anàlisi" (Rodríguez-Gómez, 2018, p.56). Pel que fa als instruments utilitzats hem escollit el qüestionari semi-obert, una eina de la qual obtindrem dades tan quantitatives - en les respostes categòriques - com qualitatives - en aquelles respostes on demanem a l'alumnat justificacions i argumentacions.

Segons la definició de Fàbregues, Meneses, Paré, & Rodríguez-Gómez, (2016) a *Técnicas de investigación social y educativa* un qüestionari és per definició "l'instrument estandaritzat que utilitzem per la recollida de dades durant el treball de camp d'algunes investigacions quantitatives, (...) aquesta eina que ens permet plantejar un conjunt de preguntes per recollir informació estructurada sobre una mostra de persones" (p.24).

Un dels principals avantatges que ens ofereix l'ús del qüestionari és que ens permet obtenir respostes codificades, provinents d'una mostra bastant àmplia, i a més a més, amb certa rapidesa. Per altra banda, i a diferència per exemple d'altres eines com les entrevistes personals, el qüestionari no ens permet conèixer de primera mà les percepcions de la persona objecte d'estudi, o bé pot fer-nos perdre dades en tant que les preguntes transcrits en forma de text no siguin interpretades en el mateix sentit en què s'han escrit o bé què la forma de formular la pregunta no sigui la òptima i per tant obtinguem una resposta que no volem o que no s'ajusta als nostres objectius de recerca plantejats (Fàbregues et al., 2016).

3.2.2 Com mesurem en qüestionaris?

Si ens fixem en el procés de mesura de les respostes que obtenim amb els qüestionaris, hem de distingir en primer lloc el tipus de preguntes que incloem en aquests. Així, per un costat tindriem les preguntes tancades, que "són aquelles en les que s'ofereix al participant la possibilitat d'escollir entre diferents alternatives de resposta" (Fàbregues et al., 2016, p.31). Per altra banda, les preguntes obertes són aquelles que donen un grau molt alt de llibertat a l'hora de respondre-les.

És important diferenciar aquests dos tipus de preguntes, ja que les primeres, les tancades, ens oferiran dades quantitatives, i que a més, contribueixen sobretot a controlar "la dispersió que podria fer inviable el tractament significatiu de les respostes" (Fàbregues et al., 2016, p.32). Pel que fa a les preguntes obertes, les seves respostes ens ofereixen una aproximació més real al punt de vista dels subjectes d'estudi, i el que n'obtenim són dades qualitatives. No obstant podem també processar i operacionalitzar-les en categoritzar per convertir-les en dades qualitatives. (Fàbregues et al., 2016, p.52). Així, en el present treball, obtenim i tractem dades, tant quantitatives com qualitatives, procedents de preguntes tant obertes com tancades.

3.2.3 La recollida i tractament de les dades de la present investigació

Pel que fa al cas concret que ens ocupa en aquest treball d'investigació, han respost el qüestionari inicial 23 alumnes, en data de 7 de març de 2019, i han respost el qüestionari final 24 alumnes, en data de 5 d'abril de 2019. Entre mig l'alumnat ha realitzat la seqüència didàctica respecte el tema, i que és el que ens permetrà fer una comparativa entre les dades recollides en el QI i en el QF.

Ens disposem ara a descriure breument les preguntes que conformen el qüestionari i les seves característiques.¹⁰ El qüestionari consta de cinc preguntes. La primera és una pregunta oberta on preguntem als alumnes si saben quina és la diferència entre una monarquia i una república, i quin sistema preferirien per el seu país. Pel que fa a les respostes, per aquesta pregunta obtenim dades qualitatives, que en el tractament de resultats les categoritzem per tal que siguin quantitatives.

La segona pregunta demana als alumnes si saben què és una guerra civil, i que s'imaginin que acaba d'esclatar-ne una al seu país i que han de descriure com la viurien. Obtenim també dades qualitatives, que tractem de la mateixa manera que les de la pregunta 1.

La tercera i quarta pregunta són iguals pel que fa a la tipologia. Donem a l'alumnat dues imatges i els demanem que les descriguin i que pensin què és el què ha passat en aquelles imatges. Obtenim dades qualitatives, que tractem de la mateixa manera que les de les preguntes anteriors per tal que siguin quantitatives.

Per últim, la pregunta cinc, consta de dues parts. Oferim en primer lloc una afirmació i demanem als alumnes que indiquin si hi estan d'acord, o no, o bé si no ho saben. Aquesta primera part ens ofereix dades quantitatives que tractem com a tal. La segona part demana a l'alumnat que justifiquin la seva elecció. Arrel d'això obtenim dades qualitatives, que tractem com a tal, i que incorporarem al nostre anàlisi per acompanyar a tall individual les dades anteriors.

Per últim i referent al buidatge de la dades i al posterior tractament d'aquestes, cal tenir en consideració les següents qüestions metodològiques:

- Tots els qüestionaris han estat etiquetats seguint el següent patró: QI - n° d'alumne i QF - n° d'alumne. On QI correspon a qüestionari inicial, i on QF correspon a qüestionari final. El n° d'alumne és aquell que s'assigna de forma ordenada a l'alumnat del grup classe en una llista organitzada en ordre alfabètic. Quan es citen fragments literals en l'apartat d'interpretació de dades s'indica a peu de pàgina de quin qüestionari s'han extret, seguint aquesta lògica.
- Hi ha 13 qüestionaris que presenten una adaptació curricular per aquells alumnes que compten amb Plans Individualitzats.¹¹ L'adaptació es fa efectiva en les preguntes 1, 2 i 5 i consisteix en el següent: en la pregunta 1, els donem la diferència entre monarquia i república i els demanem només quin sistema preferirien pel seu país i per què. En la pregunta dos, els donem la pista que una guerra civil és un enfrontament entre ciutadans d'un mateix país i els demanem únicament que descriguin com la viurien. Per últim, en la pregunta cinc, de les 6 afirmacions que hi ha en el qüestionari ordinari, en l'adaptació només en col·loquem 3. Aquesta adaptació, ens permet, utilitzant xifres en percentatge incloure a tot l'alumnat en el mateix anàlisi, ja que l'adaptació és sobre la mateixa pregunta i no pas sobre una pregunta diferent.

¹⁰ Podeu consultar el qüestionari utilitzat en l'ANNEX 1.

¹¹ Podeu consultar el qüestionari amb adaptació curricular en l'ANNEX 2.

4. ANÀLISI I INTERPRETACIÓ DELS RESULTATS

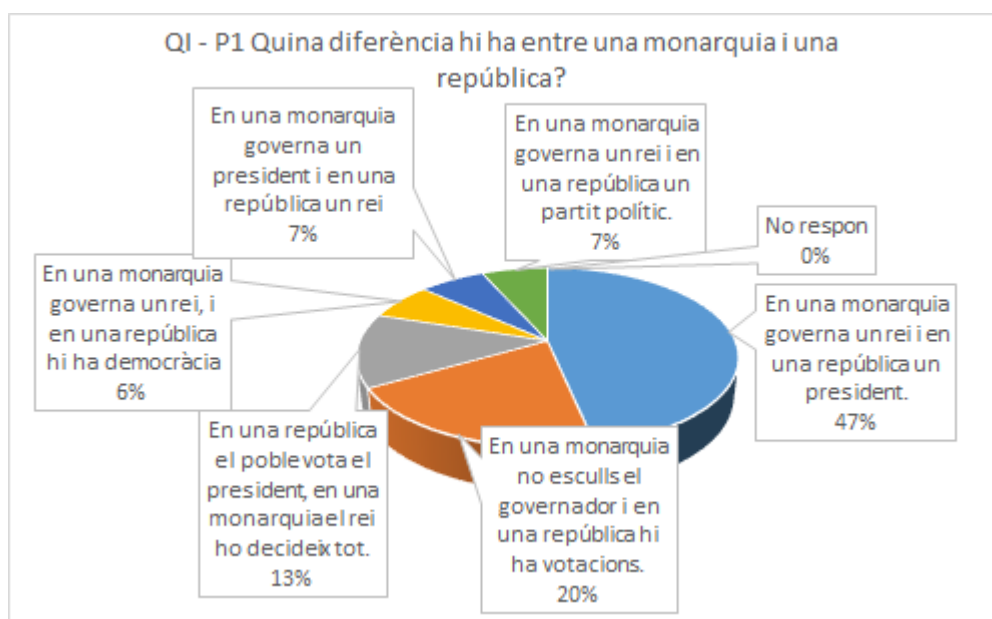
A continuació ens disposem a fer una anàlisi, una interpretació i una comparació dels resultats obtinguts en els qüestionari inicials i finals. Realitzem l'anàlisi pregunta per pregunta, comentant en primer lloc els resultats del qüestionari inicial, en segon lloc els del qüestionari final, i per últim recollim una comparativa de ambdós resultats.

Pregunta 1

1. Quina diferència hi ha entre una Monarquia i una República? Quin sistema prefereixes tu pel teu país? Per què?

1. En una Monarquia el poder polític està en mans d'una persona designada per herència i en una República el poder està en mans d'una persona escollida amb eleccions? Quin sistema prefereixes tu pel teu país? (Pregunta amb adaptació curricular).

En aquesta pregunta demanem a l'alumnat que, en primer lloc diferenciïn entre una monarquia i una república i en segon lloc, que justifiquin quin és el tipus de sistema polític que preferirien per el seu país. Noti's que els i les alumnes amb adaptació curricular se'ls dona la diferència ja feta i només se'ls demana que justifiquin quin sistema els agrada més.

Pel que fa el qüestionari inicial podem observar com quasi la meitat de l'alumnat utilitza la figura del cap d'estat o de govern per fer la diferència, és a dir la diferència que observen ells entre una monarquia i una república és que en la primera el governador és un rei i en la segona un president.

Gràfic 1. Elaboració pròpia

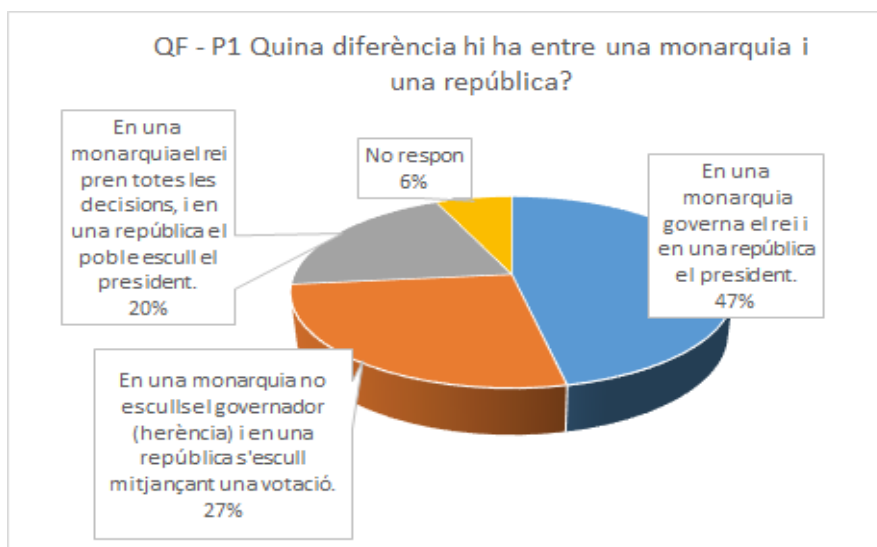
Hi ha un segon grup d'alumnes, que representa un 20% sobre el total, que per contra es fixa amb el fet que en la república hi hagi eleccions, mentre que en una monarquia el governador no s'escull de forma democràtica. En aquest qüestionari inicial, a diferència del qüestionari final, cap estudiant utilitza la paraula herència per descriure la monarquia. És interessant també veure el tercer grup d'alumnes, que representa un 13% sobre el total, que posa èmfasi en què el monarca ho "decideix tot"¹². Caldria mencionar també que a la pregunta utilitzem els termes república i monarquia, sense donar cap més indicació que aquestes dues paraules, i tot el grup classe interpreten el terme monarquia en termes de monarquia absoluta, i no pas per exemple, monarquia parlamentària.

A continuació trobem tres categories més, aquestes però minoritàries, on l'alumnat incorpora en les seves respostes termes com per exemple "partit polític" i "democràcia", per referir-se a la república. Per últim em resulta significatiu comprovar que en aquest qüestionari inicial absolutament tot l'alumnat responen la pregunta que se'ls fa.

¹² Qüestionari: QI-2.

Si comparem aquests resultats amb els del qüestionari final, el que crida més l'atenció en primera instància és que les respostes de l'alumnat són molt més homogènies, per tant tenim menys categories i aquelles minoritàries i amb respostes incorrectes han desaparegut. En segon lloc, observem també que augmenta en un 6% el nombre de no respostes.

En aquest qüestionari final les categories són pràcticament idèntiques que les del qüestionari inicial, amb la diferència, com ja hem esmentat, que les més minoritàries desapareixen. Pel que fa a la primera categoria, un 47% dels i les alumnes diferencien monarquia de república en base a què qui governa sigui un rei o un president. En el qüestionari inicial la xifra és idèntica. Pel que fa a la segona categoria - també similar a la del QI - i la que representa el 27% de l'alumnat, a diferència del QI, els estudiants incorporen el terme herència.

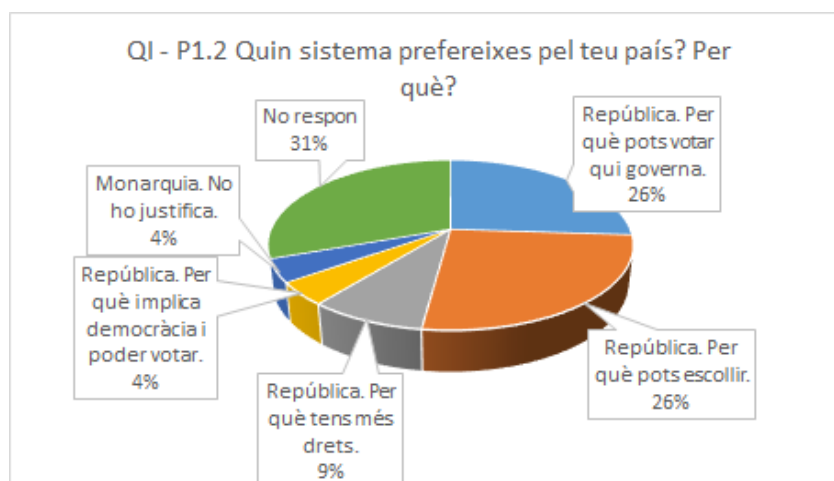

Per últim, trobem un 20% de l'alumnat que fa la diferència entre monarquia i república en base al poder que ostenta el rei que en aquest cas "podria prendre totes les decisions".¹³ Destaca el fet que l'alumnat que escull aquesta categoria sigui pràcticament el mateix en el QI que en el QF, queda clar en base a això, que hi ha certes representacions socials prèvies difícils de modificar.

Gràfic 2. Elaboració pròpia

Per últim, aquesta pregunta 1 recull una segona part, on se'ls demana que escullin quin dels dos sistemes polítics preferirien pel seu país i que ho justifiquin. Destaca el fet que tant en el QI com en el QF hi hagi al voltant d'un 30% d'alumnes que no donen resposta a aquesta pregunta. Aquesta xifra elevada de no respostes, pot venir donada pel fet que realitzar una justificació és una activitat més complexa que no pas la de fer una mera descripció, o bé també pot venir determinada pel fet que les preguntes 1 i 1.2 estaven escrites juntes en el mateix enunciat, i per tant els i les alumnes només hagin contestat la primera part de la pregunta.

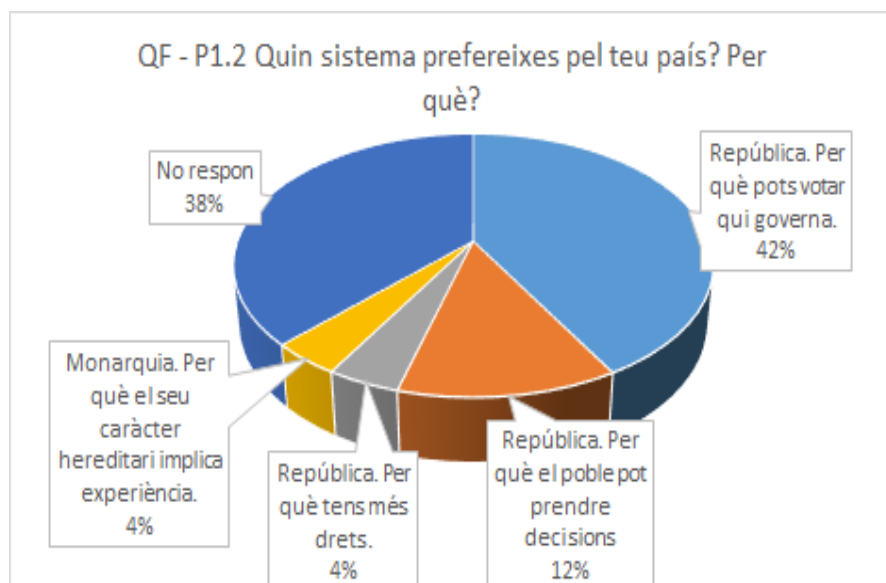
En el QI únicament un 4% escolliria una monarquia com a sistema polític. La resta d'alumnat escolliria una república i basen la seva argumentació en el fet de poder votar, escollir el governador o bé tenir més drets - si bé no s'especifiquen quins són aquests drets.

Gràfic 3. Elaboració pròpia.

¹³ Qüestionari: QF-2.

En el QF es manté la categoria que prefereix la “república, ja que pots votar qui governa” i de fet augmenta notablement. Destaca també que la categoria que prefereix la monarquia es manté intacta, i a diferència del qüestionari inicial en el final sí que ho justifica, i ho fa centrant-se en l'experiència, com a element clau d'una monarquia.

Referent a la categoria que escull la monarquia com a sistema preferit pel seu país, em sembla interessant comentar que es tracta dels qüestionaris QI-19 i Qf-19, que per tant correspon a la mateixa alumna - en nombres absoluts aquest 4% correspon a una sola persona-. Aquesta alumna procedeix del Marroc, país amb una forta monarquia constitucional parlamentària, on el cap d'estat, el rei Mohamed VI, ostenta un considerable poder. Segurament aquesta és l'explicació de perquè l'alumna 19 dona aquesta resposta, a diferència del 96% restant d'alumnat que afirma preferir un sistema republicà.

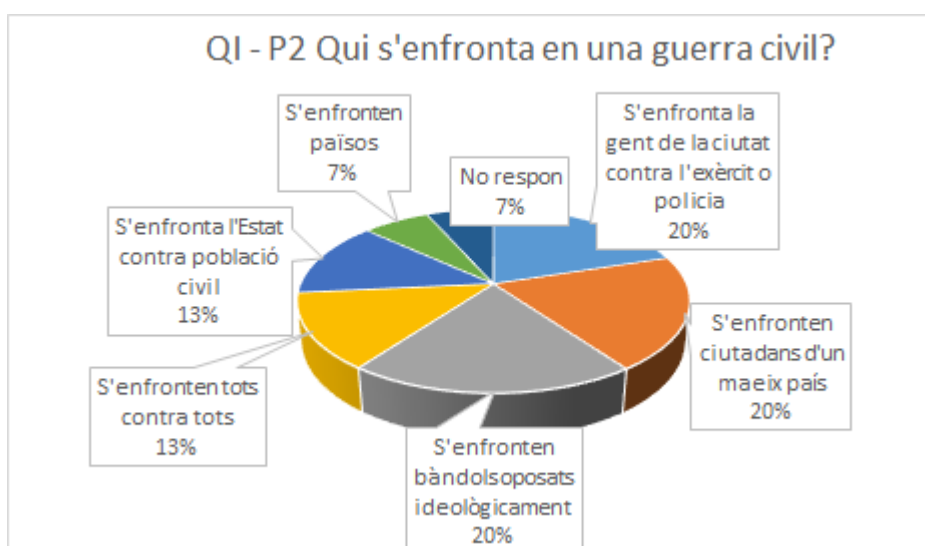
Gràfic 4. Elaboració pròpia.

Pregunta 2

2. Imagina que avui esclata una guerra civil. Qui s'enfronta en una guerra civil? Com creus que la viures tu com a adolescent?

2. Imagina que avui esclata una guerra civil on s'enfronten en dos bàndols els ciutadans del teu país. Com creus que la viures tu com a adolescent? (Explica com creus que seria el teu dia a dia, quines activitats faries, què menjaries, on viures, com seria la teva escola...) (Adaptació curricular).

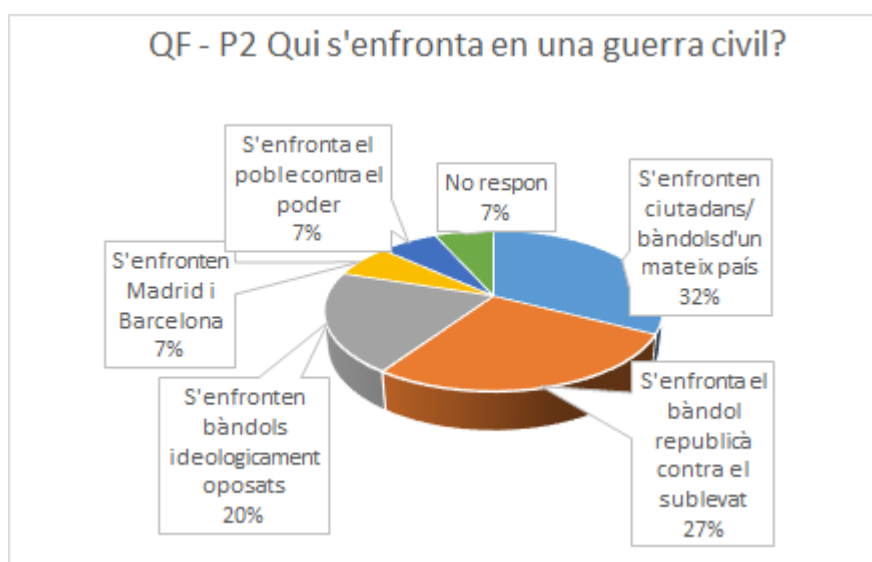
En aquesta segona pregunta demanem als i les alumnes que identifiquin qui s'enfronta en una guerra civil, i també que descriguin com creuen que viurien ells una guerra civil com a adolescents.

Gràfic 5. Elaboració pròpia.

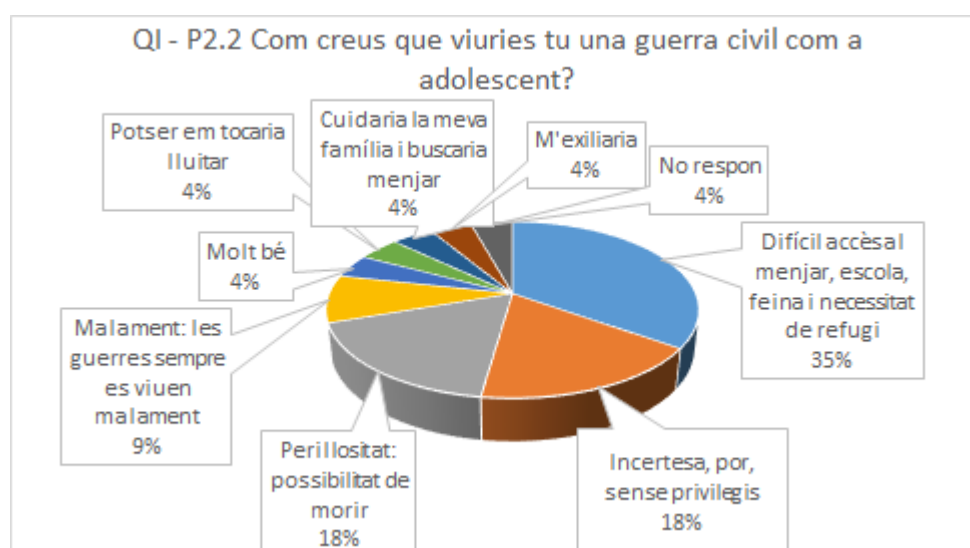
En el QI obtenim set categories. En el gràfic 5 podem observar com un 20% respon correctament que en una guerra civil s'enfronten ciutadans d'un mateix país, i un altre 20% respon també correctament, però de forma més genèrica, que s'enfronten bàndols oposats ideològicament. La resta de categories, que representarien més de la meitat de les respostes, parlen d'enfrontaments entre exèrcit i "gent de la ciutat"¹⁴ o bé enfrontament "entre països"¹⁵.

Si comparem aquestes respostes amb les del QF, veiem com un 32% considera una guerra civil un enfrontament entre ciutadans d'un mateix país, un 20% parla d'enfrontament entre el bàndol republicà i el bàndol sublevat, i per últim un altre 20% parla d'enfrontament entre bàndols ideològicament oposats. Veiem doncs que el nombre de respostes que podem considerar correctes augmenta. Per últim, trobem dues categories minoritàries, inexistents en el QI, que parlen d'enfrontament entre Madrid i Barcelona, i enfrontament del poble contra el poder. Les xifres són quasi insignificants, ja que parlem d'un 7% de respostes, no obstant seria interessant veure d'on surt la idea d'enfrontament entre Barcelona i Madrid i si ve alimentada per l'actualitat política del moment.

Gràfic 6. Elaboració pròpia.

Ens fixem ara en la segona part de la pregunta 2 on demanem a l'alumnat com viurien una guerra civil. Obtenim nou categories en el QI per aquesta resposta, i vuit categories en el QF.

Pel que fa al QI destaquen sobretot aquelles respostes que es centren en l'escassetat alimentaria i en la impossibilitat d'anar a l'escola. També un 18% parla de la perillositat i fins i tot la possibilitat de morir.

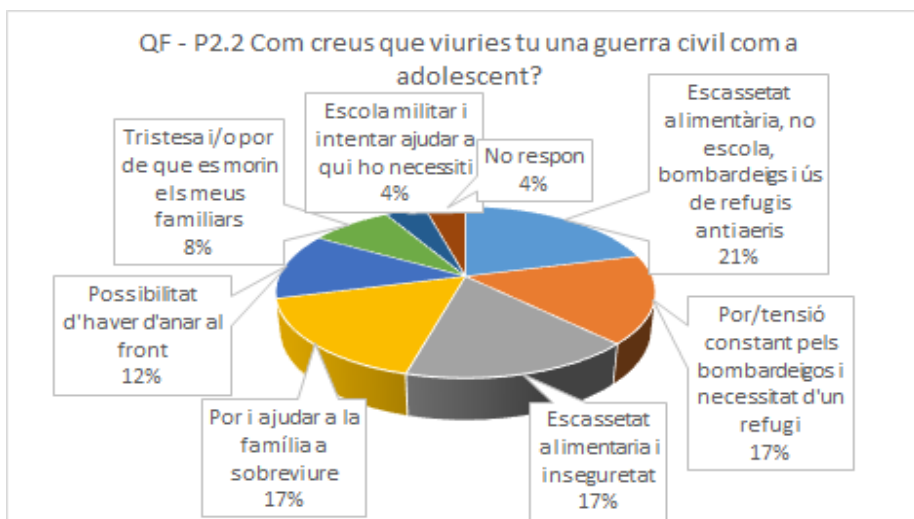
Gràfic 7. Elaboració pròpia.

¹⁴ Qüestionari: QI-1.

¹⁵ Qüestionari: QI-17.

També trobem una resposta aïllada, i en termes absoluts insignificant, que respon a la pregunta dient “viuria molt bé”¹⁶, si bé no justifica la resposta. Seria interessant poder veure d'on surt aquesta resposta, per un costat podria ser que no hagués entès bé la pregunta, que hagués experimentat en pròpia pell un conflicte bèl·lic en el seu país d'origen i que degut a la seva situació economicosocial hagués “viscut bé”, o bé que degut a les seves representacions socials prèvies i el seu context socialitzador cregués realment que una guerra es pot “viure bé”. No obstant si per aquest mateix alumne, agafem el seu QF, veiem que parla de “estaria refugiat, menjaria molt poc i no aniria a l'escola per culpa dels bombardejos”.¹⁷ Així prendria més força la idea que no ha entès la pregunta.

Per altra banda, és interessant veure com hi ha un 4% d'alumnat que en el QI centren la seva anàlisi en el fet que potser haurien d'anar a lluitar. Aquest percentatge en el QF augmenta fins al 12%. Segurament això ve motivat pel fet que a la classe es va parlar de la quinta del biberó. Alguns fins i tot en el seu text diuen “hauria d'anar a lluitar ja que ja tinc 16 anys”.¹⁸ És destacable en aquest sentit que, totes les respostes d'aquesta categoria provinguin d'alumnes de gènere masculí, i més tenint en consideració que a classe vam treballar des d'una perspectiva de gènere transversal i posant especial èmfasi en el fet que les dones a l'inici de la guerra també van combatre i participar-hi molt activament.

Fent una comparativa entre la pregunta 2.2 del QI i del QF, veiem com els i les alumnes incorporen notablement en els seus escrits el tema dels bombardejos aeris i la necessitat d'un refugi per sobreviure.

Gràfic 8. Elaboració pròpia.

El tema dels refugis antiaeris és un dels que ha despertat més interès entre l'alumnat, de fet vam fer una visita guiada al refugi antiaeri de Plaça del Diamant. Aquesta va ser una de les activitats que millor va funcionar i que, en base a comentaris, va motivar i agradar més al grup classe; així, veiem doncs amb aquestes respostes que la motivació per un tema es trasllada fortament en la modificació dels seus coneixements ja que la majoria afegeixen el tema dels bombardejos o refugis en la seva anàlisi. També és interessant veure com incorporen el termes “tristesia” o “por” en el QF.

Pregunta 3

3. Observa aquesta imatge.

- Què veus en aquesta fotografia?
- Per què venen llibres?

Imatge 1. Qüestionari inicial¹⁹

¹⁶ Qüestionari: QI-24.

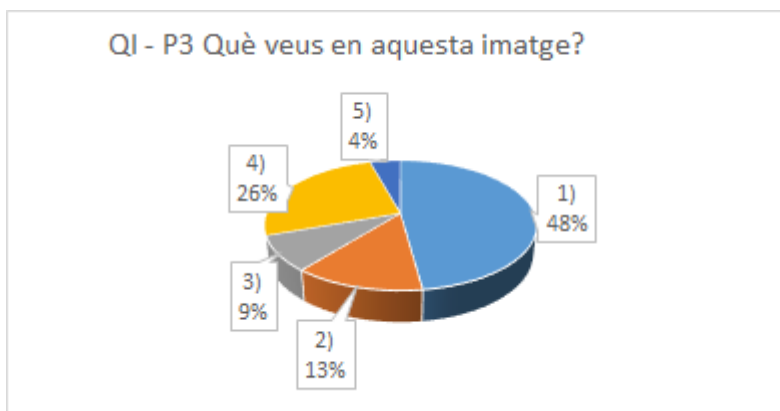
¹⁷ Qüestionari: QF-24.

¹⁸ Qüestionari: QF-6.

¹⁹ Text de la fotografia: *Camarada ayuda a tus hermanos comprando libros. Estos libros deben transformarse en ropa para el frente. Venta de libros a beneficio de las milicias antifascistas.*

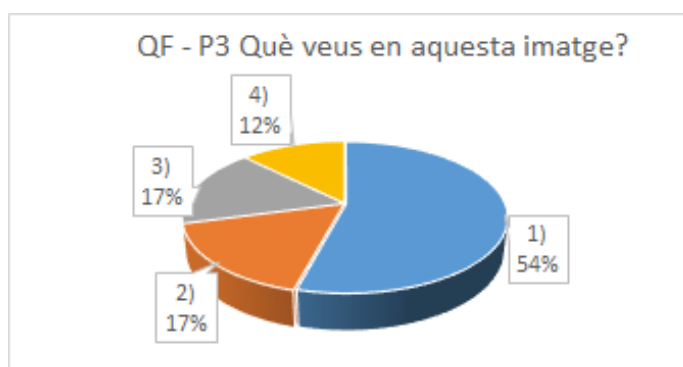
Les preguntes tres i quatre són molt àmplies i obertes, fet que ens dificulta processar les dades a través de gràfics il·lustratius com hem fet en les preguntes anteriors. També es difícil operacionalitzar les respostes en categories, ja que la diversitat de respostes es tanta com l'alumnat mateix. No obstant, i a trets generals, podem discernir quatre grans tipus de resposta en aquesta pregunta: 1) respostes que posen l'accent en la venda d'alguna cosa, ja sigui llibres o roba, 2) respostes que posen l'accent en que la venda dels llibres és per col·lectius en situació de vulnerabilitat - refugiats, "gent necessitada" i nens - 3) respostes que posen èmfasi en el fet que la roba és pel front, a benefici de les milícies o dels grups antifeixistes, 4) respostes que es centren en descriure el camió i el cartell, i 5) alumnat que no respon la pregunta.

És curiós com un 13% de l'alumnat parla de "refugiats"²⁰, "gent necessitada"²¹ o "nens que no tenen res"²², al observar la imatge. És a dir, en una venda de llibres per benefici d'una milícia, ells hi veuen una recollida per col·lectius "necessitats".

Gràfic 9. Elaboració pròpia.

Partint de la base que aquest és un qüestionari inicial, podem afirmar que, una part de l'alumnat (13%) associa beneficència amb col·lectius vulnerables. No obstant també s'ha de dir que un 9% de l'alumnat sí que es fixa amb els termes front o milícia antifeixista, però seria insignificant en comparació amb l'alumnat que únicament descriu la imatge usant frases com ara " veig un camió que ven llibres d'història"²³, "un camió de venda ambulat"²⁴, o bé "un camió que ven llibres i roba ja que no n'hi ha"²⁵, que representa un 48% de l'alumnat.

Usem per el QF les mateixes categories, així 1) respostes que posen l'accent en la venda d'alguna cosa, ja sigui llibres o roba, 2) respostes que posen l'accent en que la venda dels llibres és per col·lectius en situació de vulnerabilitat - refugiats, "gent necessitada" i nens - 3) respostes que posen èmfasi en el fet que la roba és pel front, a benefici de les milícies o dels grups antifeixistes, 4) respostes que es centren en descriure el camió i el cartell, i 5) alumnat que no respon la pregunta.

Gràfic 10. Elaboració pròpia.

El fet més rellevant al comparar la pregunta 3 del QF respecte al QI, és que la categoria 3, que inclou respostes que posen èmfasi en el fet que la roba és per el front, o per les milícies antifeixistes, augmenta quasi el doble. És a dir, en el QF un 17% de l'alumnat utilitza termes específics i vocabulari històric del tema per donar resposta a una de les preguntes que li fem.

²⁰ Qüestionari: QI-19.

²¹ Qüestionari: QI-12.

²² Qüestionari: QI-17.

²³ Qüestionari: QI-20.

²⁴ Qüestionari: QI-3.

²⁵ Qüestionari: QI-21.

Disminueix el nombre de no respostes, no obstant la categoria 1 - aquella que engloba les respostes que es limiten a parlar de la venda de llibres i roba - es manté estable, de fet incrementa en 4 punts percentuals.

Si ens fixem en la segona part de la pregunta, on es demana a l'alumnat per quin motiu es venen els llibres, veiem que en el QI la majoria contesta que per comprar roba.

Pregunta 3.1 - QI			
Per què venen llibres?		nº respost	%
	Per aconseguir roba	11	47,82%
	Perquè la gent aprengui a llegir	4	17,39%
	Per recolectar diners per ajudar a les milícies antifeixistes	2	8,69%
	Per ajudar a l'oposició	1	4,34%
	Per tenir més coneixaments de la vida	1	4,34%
	Per ajudar als teus germans	1	4,34%
	Perquè les persones comprin llibres i els seus germans puguin saber llegir.	1	4,34%
	Per comprar roba pels nens	1	4,34%
	No respon	1	4,34%
	Total respostes	23	

Taula 1. Elaboració pròpia.

No obstant també és interessant veure com alguns alumnes utilitzen el terme germà, no en el sentit de camaraderia com es desprèn de la imatge, sinó que en el sentit biològic. També destaca que un 17% de l'alumnat entengui que els llibres es venen perquè la gent aprengui a llegir, per tenir "més coneixements de la vida"²⁶ (4,34%), o bé, per "ajudar als nostres germans a llegir"²⁷ (4,34%). Per últim crec que és destacable el fet que cap estudiant en aquesta pregunta utilitza el terme front, o bé que es refereixi que la roba és pel front, és a dir per la guerra. Potser podem arribar a la conclusió que, ja que es tracta del QI desconeguin el significat d'aquest terme.

Pregunta 3.1 - QF			
Per què venen llibres?		nº respostes	%
	Per fer roba per el front / milícies / pels germans republicans al front /tropes	9	37,50%
	Per comprar roba per gent necessitada	4	16,66%
	Per aconseguir roba	3	12,50%
	Perquè la gent aprengui a llegir	3	12,50%
	Per aconseguir diners	1	4,16%
	No respon	2	8,33%
	Total respostes	24	

Taula 2. Elaboració pròpia.

Si ens fixem en la mateixa pregunta però del QF, veiem com les representacions socials han canviat notablement respecte a les del QI. El 37,5% de l'alumnat utilitza les expressions front, milícies, tropes o germans republicans, per referir-se als destinataris de la roba, i per tant podem deduir que una gran part de l'alumnat ha après el terme front i per tant pot entendre la imatge en el seu sentit ampli. No obstant això, tenim les categories que parlen de "gent necessitada" o bé que els llibres són "per aprendre a llegir" que es mantenen estables. Per tant, en una part de l'alumnat els coneixements previs s'han modificat considerablement, ja que poden utilitzar vocabulari específic i històric per descriure la imatge, però també hi ha un grup gran d'alumnes que no modifica els seus coneixements.

²⁶ Qüestionari: QI-3.

²⁷ Qüestionari: QI-4.

Pregunta 4

- Què creus que ha passat en aquesta imatge?
- On diries que és? Per què?

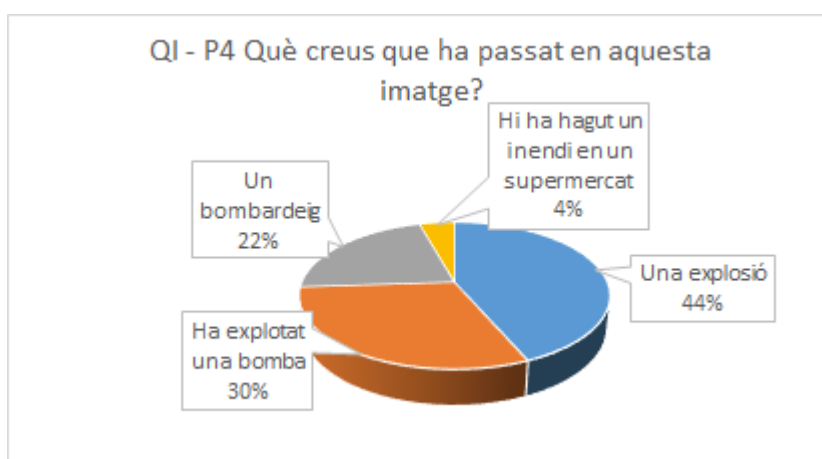

Fotografia 2. Qüestionari inicial.

A la pregunta quatre, demanem als i les alumnes si identifiquen què ha passat en la imatge i on creuen que és. A excepció d'una resposta aïllada, la majoria d'alumnat coincideix a afirmar que en la imatge hi ha hagut una explosió, un bombardeig o bé ha explotat una bomba.

En el QF, les respostes a la primera part de la pregunta són significativament diferents. Destaca sobretot el grau de detall que poden donar els i les alumnes, i el vocabulari específic i històric que utilitzen. Cal destacar que al llarg de la SD el tema dels bombardejos és un dels més

treballats a classe i també un dels que ha captat més l'interès a l'alumnat. Això confirmaria que tenir un alumnat motivat en un tema o activitat concreta fa que l'aprenentatge sigui molt més significatiu. Totes les respostes del QF són correctes, i alguns i algunes alumnes hi inclouen detalls específics com el fet que els bombardejos "siguin amb metralla"²⁸, o que precisament l'explosió que s'aprecia a la fotografia és "una de les més mortals de tota la guerra civil"²⁹.

Gràfic 11. Elaboració pròpia.

Cal destacar també que durant la visita al refugi antiaeri de la plaça del Diamant, el guia, que va congeniar molt bé amb el grup, va utilitzar aquesta mateixa imatge durant la visita, i va explicar la història que hi ha al darrera. La fotografia correspon a l'explosió d'un camió ple de material explosiu al qual durant un bombardeig aeri, li cau una bomba. L'explosió resultant és molt gran i causa un nombre molt elevat de ferits i morts. Tal i com podem observar en el gràfic 12, aquesta és la resposta que dona un 34% de l'alumnat. D'altres es refereixen a que les bombes són del "bàndol franquista"³⁰ o bé parlen de "l'aviació italiana"³¹.

Pel que fa a les respostes de la pregunta *On diries que és i per què?* tant en el QI com en el QF la majoria part de l'alumnat identifica que és a la ciutat de Barcelona, però no tots ho saben justificar. Alguns poden identificar l'Eixample, gràcies "als carrers quadriculats"³², o bé a "la platja"³³. En el QF, alguns i algunes alumnes usen de justificació "perquè el guia del refugi antiaeri

²⁸ Qüestionari: QF-15.

²⁹ Qüestionari: QF-7.

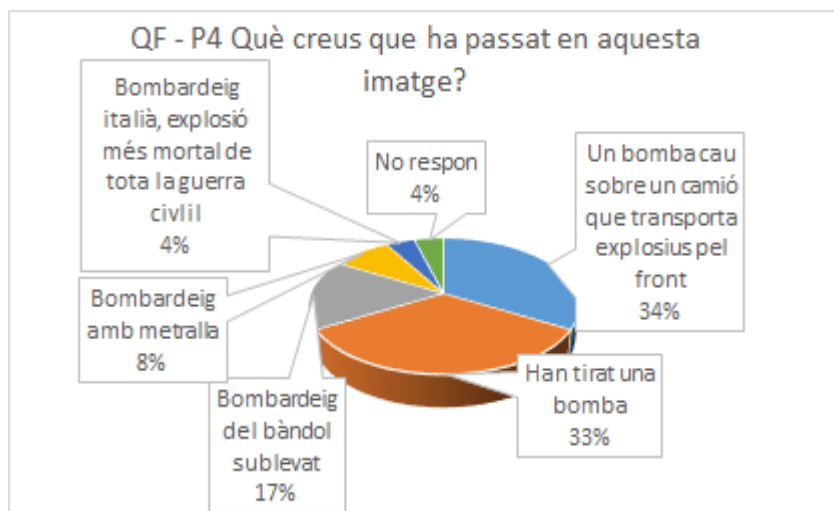
³⁰ Qüestionari: QF-15.

³¹ Qüestionari: QF-1.

³² Qüestionari: QI-23.

³³ Qüestionari: QI-10.

ens ho va explicar”³⁴. Això confirma com els va impactar la visita i com d’atents van estar al llarg de tota l’explicació.

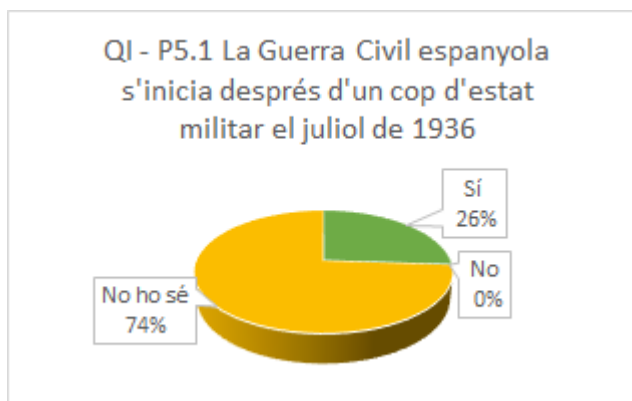
Gràfic 12. Elaboració pròpia.

En el QI hi ha respostes que apunten que el lloc de l’explosió podria ser Síria o Palestina, ja que són països en guerra, o bé Madrid o Nova York. Aquestes respostes no es repeteixen en el QF, a excepció de Nova York. L’alumne corresponent al QI-22 i QF-22, segueix insistint tant en el QI com en el QF que l’explosió és en un supermercat de Nova York. Segurament aquestes representacions socials prèvies tan fortes, venen determinades per alguna imatge, provinent dels mitjans de comunicació o de la xarxa, que impacta en el subconscient de l’alumne i que ho relaciona amb imatges com aquesta.

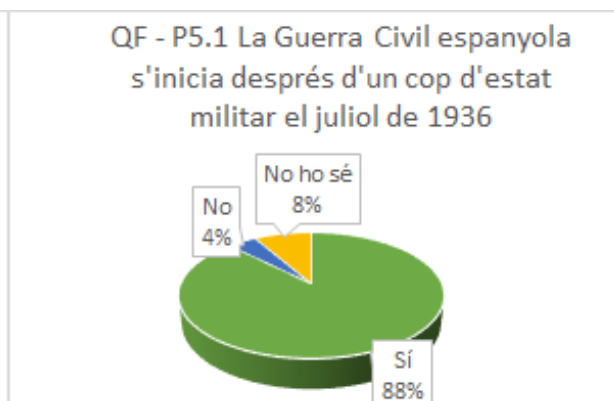
Pregunta 5

En aquesta pregunta donem a l’alumnat 6 afirmacions (3 en l’adaptació curricular) i demanem que diguin si creuen que l’afirmació és certa o no, i que ho justifiquin.

P5.1 La Guerra Civil espanyola s’inicia després d’un cop d’estat militar el juliol de 1936

Gràfic 13. Elaboració pròpia.

Gràfic 14. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les respostes d’aquesta pregunta, destaca notablement el fet que en el QI un 74% marquin l’opció “no ho sé”, mentre que en el QF, un 88% marqui l’opció “sí”. És a dir, després de la SD els nostres estudiants saben que l’inici de la guerra civil ve motivada per un cop d’estat militar el juliol de 1936.

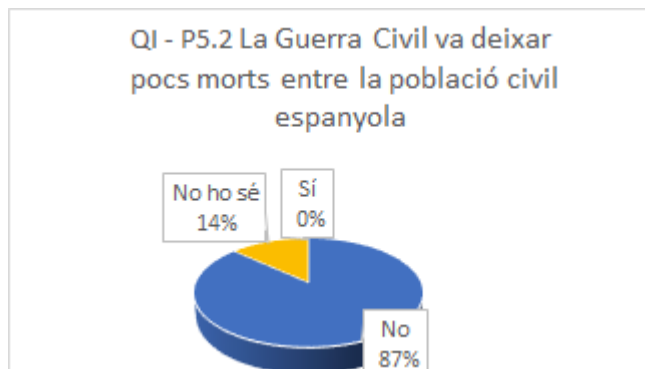
Si ens fixem amb les justificacions, destaca el fet que en el QI absolutament cap estudiant justifiqui la seva resposta, mentre que en el QF un 50% sí que ho fa. D’entre l’alumnat que en el QF justifiquen la seva resposta trobem confusions històriques com per exemple que és “el cop d’Estat fet per Tejero”³⁵ o d’altres més encertades com “la guerra comença amb un cop d’estat

³⁴ Qüestionari: QF-2.

³⁵ Qüestionari: QF -1.

per part dels franquistes”³⁶ o bé d’altres que fan referència a “intentar lluitar pel poder de la república”.³⁷

P5.2 La Guerra Civil va deixar pocs morts entre la població espanyola (civils i combatents).

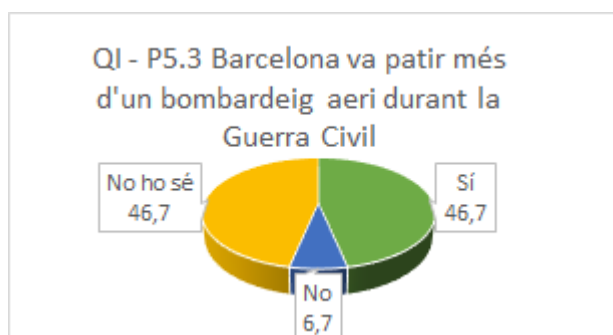

En la pregunta 5.2 tant del QI com del QF, veiem com la major part de l’alumnat fa una extrapolació i identifiquen amb facilitat, que en qualsevol guerra hi ha morts. Així mentre en el QI un 87% marca la resposta “no”, en el QF, un 100% dels alumnes opten per respondre que “no”. (No s’incorpora gràfic del QF per la uniformitat de les respostes).

Gràfic 15. Elaboració pròpia.

De nou, en l’apartat on demanem la justificació, ens trobem en una situació similar a l’anterior. En el QI, un 67% de l’alumnat, no justifiquen la seva resposta, en canvi en el QF, absolutament tots la justifiquen. La majoria de respostes són una afirmació, que reafirma la mateixa pregunta, tant en el QI com en el QF. No obstant n’hi ha algunes d’altres que es refereixen de nou als bombardejos: “a la guerra civil hi va haver molts morts pels bombardejos.”³⁸

P5.3 Barcelona va patir més d’un bombardeig aeri durant la Guerra Civil

Pel que fa a la pregunta 5.3 ens trobem en una situació molt similar a la de l’anterior pregunta. Mentre en el QI la meitat de la classe opta per respondre que “sí” i l’altra meitat opta per dir que “no ho sap”, en el QF un 100% dels i les alumnes marquen l’opció de “sí”.

Gràfic 16. Elaboració pròpia.

A més, mentre en el QI únicament un 14% ho justifica amb frases com “per què va passar”, en el qüestionari final trobem que un 80% de les respostes estan justificades, i que la majoria ho fan amb dades numèriques, com per exemple “Barcelona va ser bombardejada tres vegades a la setmana”³⁹ o bé “dos cops a la setmana durant dos anys”⁴⁰, “sí, perquè els alemanys i els italians van agafar Barcelona com a camp de prova”⁴¹. De nou veiem com la visita al refugi antiaeri i l’explicació del guia han modificat considerablement les seves representacions socials, i els permeten fer justificacions aportant dades de caràcter numèric.

P5.4 Abans de la Guerra Civil, a Espanya hi havia una República.

³⁶ Qüestionari: QF-10

³⁷ Qüestionari: QF-4.

³⁸ Qüestionari: QF-8.

³⁹ Qüestionari: QF-8.

⁴⁰ Qüestionari: QF-10.

⁴¹ Qüestionari: QF- 12.

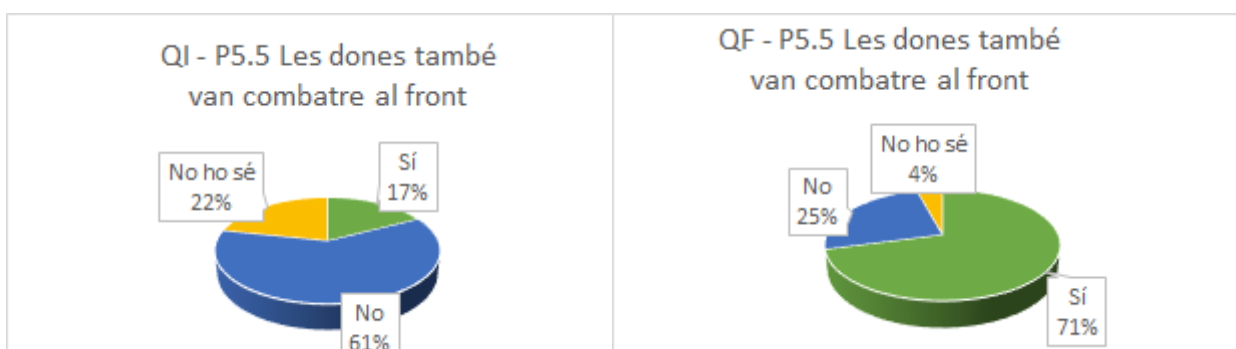
Gràfic 17. Elaboració pròpia.

Gràfic 18. Elaboració pròpia.

Si ens fixem en els gràfics respecte la pregunta 5.4 veiem com les respostes pràcticament s'inverteixen. És a dir mentre en el QI un 67% de l'alumnat respon que abans de la guerra civil no hi havia una república, en el QF un 73% respon que "sí". La categoria "no ho sé" es manté igual, i tendríem a pensar que aquest 20% no ha canviat les seves representacions socials. No obstant, si ens fixem amb més detall podem veure com la categoria "no ho sé" la seleccionen en el QI els i les alumnes QI-5, Q-10, Q-15, mentre que en el QF la seleccionen els i les alumnes QF-3, QF-5, QF-25. Per tant, tot i mantenir-se igual pel que fa al nombre, l'alumnat que la seleccionen com a resposta, a diferència d'un, són diferents.

Pel que fa a les justificacions, aquesta és una de les preguntes que ha costat més de justificar entre tot l'alumnat. En el QI no la respon un 60% de l'alumnat, mentre que en el QF no la respon un 46%. És, d'entre totes les preguntes, el descens menys significatiu. A més, el 100% de les justificacions que obtenim en el QI, afirmen que no hi havia una república "perquè hi havia una monarquia"⁴² o bé "perquè sempre hi ha hagut un rei".⁴³ En canvi, les justificacions que trobem en el QF són totalment diferents, així com també ho són les respostes - que passen de ser majoritàriament "no", a ser majoritàriament "sí". Si bé trobem algunes justificacions errònies que parlen de "primera república" o bé de nou parlen de "monarquia", hi ha un grup significatiu que justifica la pregunta parlant de "el cop d'estat que pateix la segona república".⁴⁴

P 5.5 Les dones també van combatre al front.

Gràfic 19. Elaboració pròpia

Gràfic 20. Elaboració pròpia.

El resultat de la pregunta 5.5 segueixen un patró molt similar als de la pregunta anterior, i és que les respostes s'inverteixen. Mentre al QI un 61% de l'alumnat creu que les dones "no" van combatre al front, en el QF un 71% creu que "sí" que ho varen fer.

⁴² Qüestionari: QI -1.

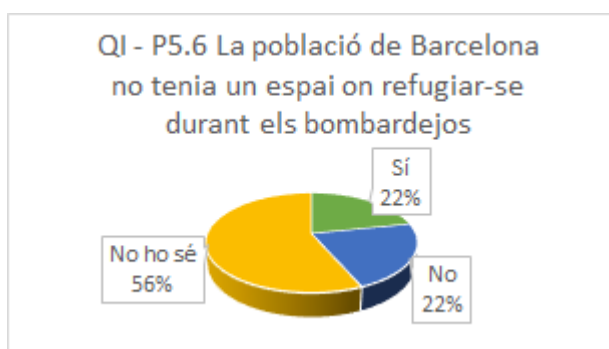
⁴³ Qüestionari: QI- 14.

⁴⁴ Qüestionari: QF-12.

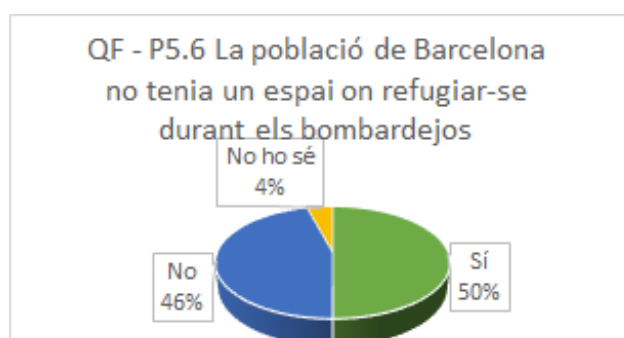
Comprovem aquí, com les representacions socials prèvies del nostre alumnat canvien significativament. Cal esmentar que la SD s'ha treballat des d'una perspectiva de gènere global i transversal i que un dels objectius marcats era posar les dones al centre, i no relegar-les a un petit annex al final del tema. De fet en una de les activitats amb fonts primàries hi ha hagut un dels grups cooperatius que ha treballat exclusivament el paper de la dona durant la guerra i en concret al front.

Tot i això, cal esmentar que en el QF un 25% de l'alumnat segueix pensat que les dones no van combatre al front, i ho fa amb justificacions com "només el homes van lluitar"⁴⁵ o bé "les dones estaven a casa cuidant dels fills i la família"⁴⁶ o bé que les relega a una posició secundària on "van ajudar als homes"⁴⁷. I de fet, hi ha una part d'aquestes respostes que tenen raó, i és que no totes les dones van anar al front. N'hi van anar moltes, però no totes. No obstant això, veiem com hi ha al voltant d'un 30% de l'alumnat (25% "no" més 4% "no ho sé") que segueix pensant que les dones no van anar a la guerra o no ho sap. Segurament això és degut als forts estereotips de gènere que es reproduïxen en la societat actual en la qual convivim, i que traslladem a qualsevol període històric.

P 5.6 La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.

Gràfic 21. Elaboració pròpia.

Gràfic 22. Elaboració pròpia.

Analitzem ara l'última de les preguntes de l'exercici 5. Aquí ens fixem de nou amb els bombardejos i en concret amb els refugis antiaeris. Mentre en el QI un 56% de l'alumnat afirma no saber si l'afirmació és certa o no, en el QF un 50% marca l'opció "sí" i un 46% marca l'opció de "no".

Comprovar que en el QF quasi la meitat de la classe creu que "sí" i que l'altra meitat de la classe creu que "no", ens portaria a pensar que hi ha una confusió molt gran en aquesta pregunta. No obstant si ens fixem amb les justificacions, que respecte al QI augmenten un 70%, entenem aquesta dissonància tan gran de respostes. Aquells que marquen com a resposta "sí", ho justifiquen dient que "sí que hi havia refugis, un a cada barri com a mínim"⁴⁸, o bé dient "n'hi havia 1.400 en tot Barcelona"⁴⁹ i "avui només en queden 2"⁵⁰. Per contra, aquells que marquen l'opció "no", ho justifiquen dient que "al principi de la guerra no hi havia refugis, però després se'n van construir molts"⁵¹. Així que podríem donar per bones tant les respostes del "sí" com les del "no", tenint en consideració les justificacions que aporten els i les alumnes.

⁴⁵ Qüestionari: QF-21.

⁴⁶ Qüestionari: QF-5.

⁴⁷ Qüestionari: QF-18.

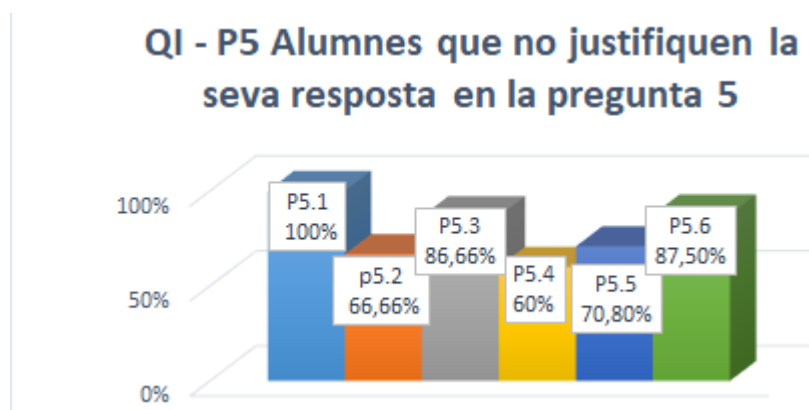
⁴⁸ Qüestionari: QF-20.

⁴⁹ Qüestionari: QF-4.

⁵⁰ Qüestionari: QF-15.

⁵¹ Qüestionari: QF-5.

Per últim, em sembla interessant analitzar les dades que aporten els gràfics 23 i 24, de forma agregada, ja que les dades que ens ofereixen ja les hem anat introduint però de forma aïllada. Respecte a la pregunta cinc, hem comptat el tant per cent d'alumnat que deixa en blanc les part de justificació de la resposta. Cal tenir en consideració que la dificultat d'aquesta part és molt més significativa ja que implica un esforç cognitiu molt major que no pas marcar "sí", "no" o bé "no ho sé".

Gràfic 23. Elaboració pròpia.

Tot i així, si fem una comparativa de les no respostes del QI i del QF veiem una disminució molt significativa dels i les alumnes que no responen. En la pregunta 5.2 on inicialment un 66,66% de l'alumnat no respon, veiem com la no resposta es redueix al 0%. És a dir, absolutament tot l'alumnat ha donat resposta a aquesta pregunta. Les no respostes pel que fa a la pregunta 5.3 es redueixen més de 60 punts percentuals. O bé les no respostes de la pregunta 5.6 es redueixen també quasi 80 punts.

Gràfic 24. Elaboració pròpia.

Al llarg de la SD hem insistit molt en la importància de justificar totes les preguntes, i de donar una resposta coherent a allò que se'ns pregunta. Així, potser podem arribar a la conclusió que les eines que s'han anat donant al llarg de la SD per aprendre a justificar les respostes han generat un aprenentatge en el grup. I així ho demostra el notable augment de preguntes que es justifiquen. També cal mencionar, que el fet de tenir coneixement sobre el temari, és un fet rellevant a l'hora de poder justificar les respostes, i que en el QI al no haver-hi aquest coneixement no és tan fàcil poder fer justificacions. No obstant, i a tall d'exemple, en les justificacions de la pregunta 5.6, com ja s'ha comentat, molts alumnes recolzen la seva justificació amb dades numèriques cosa que ens fa pensar que han assolit molt bé el contingut i poden defensar la seva resposta amb dades objectives i quantificables com ho son les numèriques.

5. CONCLUSIONS

5.1 Referents a la pregunta inicial, els supòsits i els objectius plantejats

La **pregunta inicial** que ens fem al iniciar aquest treball és *què saben i què han après els alumnes de 4t d'ESO de l'Institut Escola Trinitat Nova sobre com es viu una guerra civil?* Arrel d'aquesta pregunta vàrem formular un seguit de **supòsits** que intentarem corroborar en aquestes conclusions, i que ens han de permetre també contestar de forma clara la pregunta inicial.

Pel que fa al *què saben*, abans d'iniciar l'estudi, fem la següent hipòtesis:

1. Els i les alumnes que realitzen la seqüència didàctica no tenen cap coneixement concret ni concís sobre la guerra civil espanyola, més enllà de la seva existència o el període històric en què passa, ja que és una temàtica que no han treballat mai abans, i el 99,9% dels alumnes procedeixen de països que no són Espanya i que han arribat els últims deu anys.

A través del QI fem una exploració sobre les idees i coneixements previs del nostre alumnat sobre la Guerra Civil espanyola, i confirmem que, més enllà de l'existència del fet històric en sí, no en tenen cap coneixement. De fet, ni tan sols el poden ubicar en una cronologia concreta: ho veiem en la pregunta 5.1 del QI "*La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el juliol de 1936*" on el 74% de l'alumnat en el QI respon "*no ho sé*". Podria confirmar aquesta dada també la pregunta 2 del QI on es pregunta "*Qui s'enfronta en una guerra civil?*", i on a través de les respostes queda palès que l'alumnat ni tan sols pot definir qui s'enfronta en una guerra civil - un 60% de l'alumnat dona una resposta molt poc precisa a aquesta pregunta - .

Pel que fa a la part del supòsit on afirmem que aquesta desconexió del tema podria ser deguda a que el 99,9% de l'alumnat procedeix de països que no són Espanya, ens és més difícil ratificar-la. A través de la revisió de la literatura existent sobre representacions socials prèvies comprovem que l'origen dels individus condiciona els coneixements previs. No obstant, en la pregunta 5.1 del QI veiem que l'alumna amb origen espanyol i que representa el 0'01% també respon "*no ho sé*" a la pregunta de quan s'inicia la Guerra Civil, i per tant podria ser que no fos el país d'origen el que determina si tens coneixement del tema o no, sinó que per exemple la socialització a la qual estàs exposat, la classe socials o altres factors socioeconòmics per exemple. Pel que fa al 26% restant que afirma que "*sí*", que s'inicia després del cop d'estat de 1936 - respecte el 74% que afirma no saber quan s'inicia la Guerra Civil - entre els països d'origen dels alumnes que marquen aquesta resposta hi trobem: Argentina, Marroc, Costa Rica, Pakistan i Rússia. Així, potser més que l'origen, el que determinaria en aquest cas tenir coneixements sobre aquest tema serien els referents culturals familiars o bé l'exposició a referents històrics. Ens falten dades per corroborar aquest supòsit, ja que en el qüestionari no es demanen dades sociodemogràfiques o d'hàbits com per exemple: "*quin consum de cultura fas fora de l'escola*", o bé "*quin és el nivell educatiu dels teus pares*" o bé "*quants anys fa que estàs a Espanya*".

Ens fixem ara en la capacitat de l'alumnat per extrapolar coneixements i per connectar idees implícites amb el tema d'estudi i que els han arribat a través de múltiples canals com ara mitjans de comunicació o altres situacions de socialització, i que recollim en el segon supòsit:

2. L'alumnat és capaç, quan parlem de la guerra civil espanyola, d'extrapolat coneixements previs - obtinguts a través dels mitjans de comunicació, o a través de l'oralitat de les seves famílies i dins del context del seus països d'origen - sobre situacions de conflicte bèl·lic i per tant pot imaginar algunes de les situacions que es viuen durant la guerra civil espanyola.

Tant en el QI com en el QF es corrobora aquest supòsit. Ho exemplifiquen molt bé les dades procedents de la pregunta 5.2 "*La Guerra Civil va deixar pocs morts entre la població espanyola (civils i combatents)*". En el QI un 87% marca la resposta correcta "*no*", i en el QF un 100%. Però

allò més interessant aquí és la justificació: tant en el QI com en el QF moltes de les justificacions a aquesta pregunta parteixen de l'extrapolació "una guerra deixa sempre molts morts" o bé "les guerres sempre tenen com a conseqüència molts morts".

La pregunta 2.2 tant del QI com del QF també ens permeten corroborar aquest supòsit. Preguntem a l'alumnat com creuen que viurien ells una guerra civil com a adolescents. En el QI amb menys detall que en el QF, però en ambdós qüestionaris, les respostes s'articulen al voltant de la fam, la por, la duresa de les condicions de vida, la manca de privilegis. Així el fet que l'alumnat pot extrapolar coneixement és una evidència, sobretot en el QI on encara no s'ha desenvolupat la SD.

Per altra banda, ens resulta interessant fixar-nos també amb la pregunta quatre, on oferim als alumnes una fotografia aèria d'una explosió al centre de Barcelona. És relativament fàcil distingir que la fotografia és de Barcelona per l'Eixample o bé per la platja, i tot i que cap de les dues realitats quedi propera al nostre alumnat de Trinitat Nova i perifèria, la majoria dedueix que és Barcelona. No obstant hi ha un parell de respostes que apunten que podria ser "Síria" o bé "Palestina", ja que "són països en guerra". Aquí veiem clarament com els mitjans de comunicació i les xarxes intervenen directament en la conformació d'aquestes representacions socials, ja que cap dels dos alumnes que donen aquesta resposta provenen d'aquests països, i per tant necessàriament aquesta informació l'han rebut a través de mitjans de comunicació, xarxes o algun altre canal de socialització.

El tercer supòsit ens porta a treure conclusions fent èmfasi en el component de gènere:

3. Quan parlem de guerra, l'alumnat creu que les dones sempre hi juguen un paper secundari, degut al fet de viure en una societat profundament patriarcal.

En la pregunta 5.5 demanem a l'alumnat si creu que "les dones van combatre al front". És una evidència que les representacions socials prèvies en l'alumnat estan profundament marcades per la societat patriarcal en la qual vivim; ja que en el QI un 60% marca la resposta "no van combatre a la guerra." Tot i això també observem, que aquestes representacions socials han canviat notablement en el QF, on un 71% marca que "sí que van combatre a la guerra". Això segurament és degut a què s'ha treballat tota la SD des d'una perspectiva de gènere i posant el focus en el paper que desenvolupen les dones durant la guerra. Aquesta pregunta ens demostra que utilitzar la perspectiva de gènere de forma global i transversal pot ajudar a trencar els estereotips masculistes que integrem inconscientment a la història, ja que són els mateixos que vivim a l'actualitat.

Tot i això, cal destacar que hi ha un 25% de l'alumnat que en el QF segueix pensant que les dones no van combatre mai al front i ho fa amb justificacions que releguen les dones en un paper totalment secundari afirmant que "van ajudar als homes". Aquest tipus de justificacions també apareixen en el QI, i són molt més majoritàries. Així, arribem a la conclusió, que una part de l'alumnat, tot i treballar molt específicament el tema, no canvia les seves representacions socials prèvies respecte les dones, i evidentment això és degut al fet de viure en una societat profundament patriarcal. És a dir, tot i el profund treball de gènere, hi ha una part de l'alumnat inamovible en el seu pensament de que "les dones no van anar mai al front".

També em resulta rellevant destacar una dada que obtenim en la pregunta 2.2 del QF, on demanem a l'alumnat que descriu com creu que viuria la guerra com a adolescent. Per aquesta resposta obtenim una categoria, que representa el 12% de l'alumnat, que centra la seva argumentació en el fet que hauria d'anar al front a lluitar; totes les respostes d'aquesta categoria són d'alumnes de gènere masculí. No hi ha cap alumna noia que en aquesta pregunta respongui que potser hauria d'anar al front. Això ens portaria a concloure que quan preguntem directament si les dones van combatre la guerra o no, els alumnes, després de treballar amb profunditat el tema des d'una perspectiva de gènere, són conscients que la resposta correcta és que sí que van anar a la guerra. Però quan els fem articular un text, els és molt més difícil incorporar-hi

aquestes idees. És a dir, hem contribuït a deconstruir una primera capa de representacions socials prèvies basades en el patriarcat, però ens queda encara un llarg camí per recórrer.

Pel que fa al supòsit quatre que posa el focus en si l'origen del nostre alumnat condiciona els coneixements previs, traiem les següents conclusions:

4. La procedència del nostre alumnat és un element clau que influeix en quines son les representacions socials prèvies, ja que l'element socialitzador intervé directament en la conformació d'aquestes representacions.

Tal i com ja hem apuntat en la conclusió respecte el supòsit número 1, ens és una mica difícil emetre conclusions fiables i rellevants per aquesta hipòtesis. Tot i així, i amb les dades de les quals disposem, si ve no podem fer una generalització molt rellevant, sí que ens podem fixar en algunes dades aïllades que ens poden aportar alguna idea concreta referent a aquest supòsit. Si ens fixem en la pregunta 1.2 on demanem a l'alumnat que esculli quin sistema polític preferiria pel seu país si monarquia o república, obtenim una dada curiosa. Tant en el QI com en el QF tots els alumnes responen que prefereixen una república, a excepció d'una alumna, la corresponent al QI-19 i al QF-19. Aquesta alumna procedeix del Marroc, país amb una forta monarquia constitucional parlamentària, on el cap d'estat, el rei Mohamed VI, ostenta un considerable poder. Veiem com les experiències prèvies i la socialització són determinants a l'hora de conformar les idees prèvies, i també de modificar-les.

Segurament caldria haver ajustat les eines de recollida de dades de forma més específica per poder arribar a resultats més fiables i vàlids. Tornarem de nou a aquest supòsit, en l'apartat 5.2 que tracta específicament sobre els instruments utilitzats.

Per últim, anem a extreure conclusions respecte el supòsit cinc:

5. Conèixer les representacions socials prèvies del nostre alumnat abans de començar la nostra SD ens permet exercir una docència més efectiva, ja que l'aprenentatge es construeix sobre allò que ja sabem i per tant si identifiquem els coneixements previs podrem ajustar-nos a les necessitats de l'alumnat i generar-los aprenentatges més significatius.

La revisió de la literatura que oferim en el marc teòric ens corrobora de forma teòrica aquest supòsit, i és que conèixer i analitzar les representacions socials prèvies en el nostre alumnat és clau per poder construir nou coneixement. Haver realitzat aquest qüestionari m'ha permès conèixer què sabia el meu alumnat abans de realitzar la SD i per tant adequar i modificar el contingut a les seves necessitats d'aprenentatge. A nivell pràctic, per exemple, quan hem analitzat el QI hem observat mancances evidents en coneixements bàsics com per exemple poder ubicar cronològicament la guerra civil, o conèixer de forma general com es va viure. I això és en el que hem fet especial incidència. També al llarg de la SD incidim en la importància de justificar les respostes i construir argumentacions amb dades significatives, ja que identifiquem en el QI que aquesta competència no està del tot assolida en el nostre alumnat.

Fixem-nos ara en els **objectius** que ens vàrem marcar a l'inici d'aquesta investigació. Aquells objectius específics referents als instruments dissenyats o bé a la pràctica docent s'analitzen en els apartats 5.2 i 5.3 respectivament.

1. Esbrinar a partir del qüestionari inicial si l'alumnat té coneixements sobre la Segona República espanyola i la Guerra Civil i comprovar amb els resultats del qüestionari final si amb la meva seqüència didàctica han pogut aprendre com es va viure aquest període històric.

A través de la comparativa que presentem en el punt quatre, ens resulta evident que hi ha hagut una important evolució dels coneixements previs i que l'alumnat ha pogut aprendre com es va

viure aquest període històric. En son evidències el fet que puguin per exemple respondre la pregunta “com viuries tu una guerra civil” amb un important grau de detall, o que puguin justificar les respostes de la majoria de preguntes, i que ho facin amb dades històriques i numèriques. Un altre indicador de l’aprenentatge que hi ha hagut és l’ús de vocabulari específic en el QF i el grau de concreció a les respostes.

2. Valorar, a través de la comparació del QI i el QF, si a través de la introducció del treball amb perspectiva de gènere, les representacions socials prèvies fruit d’un sistema socialitzador basat en el patriarcat, canvien o bé degut a la gran tradició d’aquest sistema, perviuen en el nostre alumnat.

Aquest segons objectiu, estretament lligat amb el supòsit tres i la conclusió que oferim en aquest, ens portar a fer la valoració que la introducció del treball amb perspectiva de gènere sí que genera un canvi en les representacions social del nostre alumnat. No obstant, i com ja hem indicat anteriorment, observem que el canvi que es genera és molt superficial, i les idees més profundes i implícites es mantenen quasi bé intactes. A tall d’exemple, la majoria d’alumnat pot respondre “sí” a la pregunta tancada “les dones van combatre al front” però quan en una pregunta de resposta oberta, se’ls demana que expliquin com viurien una guerra civil no incorporen la perspectiva de gènere en el seu redactat.

Aquests resultats però ens encoratgen i ens motiven a seguir treballant en pro de la igualtat i a favor de la destrucció dels canons imposats pel patriarcat, i que fan que analitzem qualsevol període històric des dels inputs patriarcals que vivim avui en dia. Les dades que oferim al principi demostren clarament que incloure la perspectiva de gènere en el nostre treball com a docents és clau per canviar la realitat i per anar fent evolucionar les representacions socials prèvies cap a unes de més igualitàries pel que fa al gènere.

3. Analitzar, a través de la comparació del QI i el QF, si els nostres alumnes incorporen termes específics i empen vocabulari històric en les respostes del seu QF després d’haver realitzat tota la seqüència didàctica.

Aquest tercer objectiu, molt relacionat amb el primer, ens fa adonar que realment després de la realització de la SD el vocabulari específic del tema ha quedat incorporat en l’alumnat, que utilitza paraules com “front”, “milícia antifeixista”, “metralla”, “fam”, “govern de la república” entre d’altres en la majoria de respostes. Utilitzem aquest indicador ja que el fet que l’alumnat emprí vocabulari històric ens porta a pensar que l’aprenentatge ha estat tant significatiu que ha quedat assumit en el seu discurs i fins i tot ha modificat el seu vocabulari.

Per últim i per acabar de respondre la pregunta inicial *què saben i què han après els alumnes de 4t d’ESO sobre com es viu una guerra civil?* em resulta interessant fer una breu reflexió sobre un parell d’activitats que vam introduir en la SD i que crec que poden acabar d’enriquir aquestes conclusions. La primera activitat que m’agradaria comentar és una visita al refugi antiaeri de la Plaça del Diamant. Aquesta activitat ha estat la màxima expressió de la generació d’experiències reals i significatives per l’alumnat. La visita al refugi antiaeri consistia en una breu explicació sobre el context històric i després una visita al refugi per dins. De forma molt teatral el guia va anar reproduint les situacions que tenien lloc quan hi havia una alarma de bombardeig. Al final, per tal que els alumnes poguessin imaginar com era realment baixar a un refugi antiaeri va apagar els llums i va deixar el refugi en completa foscor tal i com es quedava la major part del temps durant un bombardeig. Aquesta experiència va impactar profundament a l’alumnat, que arrel d’això va fer moltes preguntes i va mostrar molt d’interès en la vivència de les persones que van haver d’usar-los. Quan analitzem el QF observem que en la majoria dels escrits hi apareixen dades referents a la visita o al tema dels bombardeigs i refugis. Així, arribem a la conclusió, que generar experiències reals que els alumnes visquin de forma molt propera, ha estat en aquesta SD un dels mètodes més efectius per generar i construir nous coneixements.

L’altre activitat de la qual m’agradaria parlar és de les exposicions sobre fonts primàries que

realitzen els i les alumnes com a treball final de la SD. Durant quatre sessions i en grups d'experts, l'alumnat ha treballat amb diferents fonts primàries històriques - cançons, fotografies, cartells, discursos i textos - i ha realitzat dos comentaris de text. A continuació i seguint una dinàmica de *Market Place* tots i cadascun d'ells i elles han fet una exposició. Degut a la manca d'espai i temps no s'ha pogut incorporar l'evidència recollida per aquesta activitat (vídeos de l'alumnat fent la seva exposició) i incorporar-la en el nostre anàlisi. No obstant, em resulta interessant destinar-li aquest petit espai. Si fem una triangulació d'evidències, aquesta tercera dada -els vídeos⁵²-, sumada als qüestionaris QI i QF, ens permet veure que els coneixements previs han evolucionat notablement. De coneixements molt bàsics i extrapolacions generals en el QI, els alumnes passen a poder, de forma plenament autònoma, explicar el contingut i el context històric de les fonts primàries escollides, construint un relat històric amb sentit, i poden també contestar les preguntes que els formulen els seus companys mentre van fent la seva explicació.

5.2 Referents als instruments utilitzats

Pel que fa als instruments utilitzats - un qüestionari semi-obert per valorar els coneixements previs i un per identificar els coneixements finals després de la realització de la SD - cal dir que tant el QI com el QF ens han permès recollir de forma fiable tant els coneixements previs a la SD com els posteriors. En aquest sentit la combinació de preguntes obertes i tancades, creiem que és un dels fets que ha fet que l'instrument escollit hagi funcionat tan bé, ja que ens ha permès combinar l'anàlisi quantitatiu i el qualitatiu i per tant arribar a conclusions més riques i significatives.

Respecte a les preguntes en sí, creiem que no hi ha hagut massa dificultat entre l'alumnat per comprendre-les, així la formulació de les preguntes hauria estat encertada. Les qüestions que han generat més dificultat han estat les de "justifica la teva resposta". Però no creiem que degut a una dificultat derivada de l'instrument de recollida, sinó que per la dificultat d'argumentació que hem detectat en el nostre alumnat, i també moltes vegades per la mandra que tenen quan cal escriure i no només marcar un creu en una resposta categòrica.

Per últim ens resulta interessant incorporar en aquest apartat la valoració del quart objectiu, ja que segurament els instruments utilitzats i la metodologia, li són rellevants:

4. Comparar el QI i el QF, per evidenciar canvis en les representacions socials prèvies, tenint en consideració com a element d'anàlisi l'origen del nostre alumnat, en tant que element socialitzador que intervé en la conformació de les representacions socials.

Respecte aquest quart objectiu, no s'ha aconseguit comparar del tot quin és el paper de l'origen del nostre alumnat en la conformació de les representacions socials. Per haver pogut assolir aquest objectiu caldria haver recollit dades sociodemogràfiques que ens permetessin fer un perfil de l'alumnat, per poder veure quina és la influència de la procedència en la conformació dels coneixements previs. Més enllà d'alguns casos concrets com el del QI-19 i QF-19 on la procedència de l'alumna es marca molt clarament en els coneixements previs, per la resta d'alumnat no obtenim una influència gaire definida que ens permeti arribar a una conclusió. És a dir, no veiem un patró clar ni compartit de coneixements previs entre l'alumnat, per exemple, llatinoamericà i que el pugui diferenciar també de l'alumnat provinent, per exemple, del Pakistan. També caldria dir que degut a què la mostra sigui relativament petita (han realitzat el qüestionari 24 alumnes) fa que potser no puguem generalitzar amb tant poca quantitat de dades, o bé també

⁵² Seguint els següents enllaços es poden consultar els vídeos. Aquest vídeos es troben en format "ocult" i per tant només les persones que disposin de l'enllaç els poden visualitzar. Per la protecció de dades aquest enllaç només queda habilitat en el marc d'aquest treball i per tant no pot ser reproduït amb altres fins més enllà de l'avaluació d'aquest. Vídeo Grup 1: Cartellisme i dones: <https://youtu.be/O99XbplL3OI> . Vídeo Grup 2: Fotoperiodisme i Robert Capa. <https://youtu.be/fSfGfWlyzA> . Vídeo Grup 3: Viure sota les bombes: <https://youtu.be/h-VWxeuXwkU> .

podria ser que estiguéssim obviant alguna relació espúria, per exemple amb els factors classe social o amb algun factor socioeconòmic. La limitació d'espai i temps per a la present investigació no ens ha permès seguir treballant en aquesta línia d'investigació, per la qual cosa podria ser una futura via molt interessant d'anàlisi.

5.3 Referents a la pròpia pràctica com a futur docent

Per últim creiem interessant fixar-nos en el darrere objectiu que ens vam marcar, i que de cara a la futura pràctica docent, potser és un dels més rellevants de tots.

5. Analitzar les dades per entendre com aprenen els nostres alumnes, i també per poder tractar de forma òptima els coneixements previs, a l'hora de construir coneixement. Aquest aprenentatge ha de servir-nos també per, de cara a la futura pràctica docent, adquirir l'habilitat de professor efectiu i que fomenta l'aprenentatge significatiu.

Crec que haver realitzat aquest treball d'investigació m'ha servit per col·locar al centre el paper dels coneixements previs i la importància d'aquests en una professió on sovint s'han infravalorat o on s'han prioritzat altres elements a l'hora d'exercir la pràctica docent - com per exemple oferir contingut memorístic sense tenir en consideració d'on partim-. Queda clar que únicament és professor efectiu i que ofereix un aprenentatge significatiu per a l'alumnat, aquell que construeix l'aprenentatge tenint en profunda consideració les representacions socials prèvies. Així a través de la realització d'aquest treball m'emporto també una forma de treballar, i de fet aquesta investigació em forma en l'anàlisi de les experiències prèvies - una habilitat que el professorat ha de dominar - per poder preparar materials i classes totalment adaptades a l'alumnat.

Per últim, i per tancar aquest apartat respecte la futura pràctica docent, m'agradaria reflexionar entorn a la dificultat afegida que es genera en entorns de màxima complexitat, com el centre on s'ha realitzat la pràctica, deguda per un costat a la gran diversitat de nivells que hi ha en un mateix grup i per altre, a causa de les mancances que presenten molts alumnes nouvinguts o bé alumnes amb escolaritzacions precàries. Aquesta és la realitat en moltes aules, i crec que aquest treball m'ha servit per veure que la nostra tasca també és adaptar la matèria a tots i a cadascun d'ells. En aquest sentit per exemple, proposar un dossier de treball amb adaptacions curriculars per els 13 alumnes amb PI ha estat un èxit. Tot l'alumnat ha realitzat la mateixa activitat però amb diferents nivells; així s'han evitat frustracions o sentiments de "no puc". Això em porta a adoptar de cara a la futura pràctica, aquesta forma de treballar, on es posen al centre les necessitats dels alumnes i on es treballa no per homogeneïtzar el nivell, sinó que per treure el millor de cada alumne, essent nosaltres el que ens adequem a les seves necessitats reals i ritmes d'aprenentatge.

6. BIBLIOGRAFIA

- Barton, K. C. (2010). Investigación sobre las ideas de los estudiantes acerca de la historia. *Enseñanza de las ciencias sociales: Revista de Investigación*, Núm. 9, pp. 97-113.
- Crespo, M., Limón, M., Pozo, J., & Sanz, A. (1991). Conocimientos previos y aprendizaje escolar. *Cuadernos de pedagogía*, Núm. 188, pp.12-14.
- Dalongeville, A. (2003). Noción y práctica de la situación problema en Historia. *Enseñanza de las Ciencias Sociales*, (2), pp. 3-12.
- Fàbregues, S., Meneses, J., Paré, M., & Rodríguez-Gómez, D. (2016) *Técnicas de investigación social y educativa*. Maig 23, 2019 de Barcelona: UOC. Recuperat de: http://femrecerca.cat/meneses/files/tecnicas_de_investigacion_social_y_educativa_2016.pdf
- García Pérez, F. (2002). Concepciones de los alumnos y conocimiento escolar. Un estudio en el ámbito del medio urbano. *Enseñanza de las Ciencias Sociales* 1, pp. 17-25.
- Pagès, J. (1998). Líneas de investigación en Didáctica de las Ciencias Sociales. A Pilar Benejam i Joan Pagès (coord.), *Enseñar y aprender Ciencias sociales: Geografía e Historia en la educación secundaria*. Barcelona: Horsori / ICE de la UB, pp. 209-226.
- Rodríguez-Gómez, D. (2018). *Mòdul 2. El projecte d'investigació*. A Meneses, J., Albert Bonillo, J.B., Eiroa-Orosa, F.J., Rodríguez-Gómez, D., Valero, S. i Valldeoriola, J. Intervenció educativa basada en evidències científiques. UOC. Recuperat de http://cv.uoc.edu/annotation/525d37adf94b5f7adda47c25f6fe614d/677076/PID_00259400/PID_00259400.html

7. ANNEXOS

3. Observa aquesta imatge.

Què veus en aquesta fotografia?

Per què venen llibres?

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

On diries que és? Per què?

5. Marc amb una X segons cregueis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936			
Justifica-ho.			
La Guerra Civil va deixar pocs morts entre la població espanyola (civils i combatents).			
Justifica-ho.			
Barcelona va patir més d'un bombardeig aeri durant la Guerra Civil			
Justifica-ho.			
Abans de la Guerra Civil, a Espanya hi havia una República.			
Justifica-ho.			
Les dones també van combatre al front.			
Justifica-ho.			
La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.			
Justifica-ho.			

3. Observa aquesta imatge.

Què veus en aquesta fotografia?

Per què venen llibres?

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

On diries que és?

5. Marc amb una X segons creguis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936			
Justifica-ho.			
Les dones també van combatre al front.			
Justifica-ho.			
La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.			
Justifica-ho.			

7.3 ANNEX 3. Mostra qüestionaris inicials resolts

FITXA 0. REPRESENTACIONS SOCIALS PRÈVIES

P.I-10

Data:

Objectiu d'aprenentatge: 1) Explorar quins són els nostres coneixements prèvis respecte el contingut d'aquesta unitat.

ACTIVITATS

Respon les següents preguntes:

1. Quina diferència hi ha entre una Monarquia i una República? Quin sistema prefereixes tu pel teu país? Per què? Doncs que a la República tens dret a escollir al president etc.

0'5

0'40 Prefereixo la República, perquè tens més drets, possibilitats.

2. Imagina que avui esclata una guerra civil. Qui s'enfronta en una guerra civil? Com creus que la viures tu com a adolescent? (Explica com creus que seria el teu dia a dia, quines activitats faries, què menjaries, on viures, com seria la teva escola...) A la guerra civil s'enfronta l'estat contra els civils.

0'30 Segurament no sortiria al carrer, perquè seria perillós.

3. Observa aquesta imatge.

Què veus en aquesta fotografia?

En la imatge podem contemplar, una furgoneta donde en medio de la calle en este automovil se ve un rotulo donde se pide ayuda con la compra de libros para poder comprar ropa en las necesidades.

0,5

Per què venen llibres?

para poder comprar ropa para lo que viene a proximación

0,25

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

ha ha hubo una explosion en una calle de la ciudad

1

On diries que és? Per què?

Digo yo que es barcelona porque sembra l'exemple.

1

5. Marc amb una X segons creguis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936			X

Justifica-ho.

La Guerra Civil va deixar pocs morts entre la població espanyola (civils i combatents).		X	
---	--	---	--

Justifica-ho. *creo que toda guerra armada, no puede dejar pocos muertos.*

0,33

Barcelona va patir més d'un bombardeig aeri durant la Guerra Civil			X
--	--	--	---

Justifica-ho.

Abans de la Guerra Civil, a Espanya hi havia una República.		X	
---	--	---	--

Justifica-ho. *habia una monarquia*

Les dones també van combatre al front.		X	
--	--	---	--

Justifica-ho. *las mujeres "trabajaban" y cuidaban de los crios.*

La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.			X
---	--	--	---

Justifica-ho.

FITXA 0. REPRESENTACIONS SOCIALS PRÈVIES

P.I-10

Data:

Objectiu d'aprenentatge: 1) Explorar quins són els nostres coneixements prèvis respecte el contingut d'aquesta unitat.

ACTIVITATS

Respon les següents preguntes:

1. Quina diferència hi ha entre una Monarquia i una República? Quin sistema prefereixes tu pel teu país? Per què? Doncs que a la República tens dret a escollir al president etc.
0'5 ?
0'40 Prefereixo la República, perquè tens més drets, possibilitats.

2. Imagina que avui esclata una guerra civil. Qui s'enfronta en una guerra civil? Com creus que la viures tu com a adolescent? (Explica com creus que seria el teu dia a dia, quines activitats faries, què menjaries, on viures, com seria la teva escola...) A la guerra civil s'enfronta l'estat contra els civils.

0'30 Segurament no sortiria al carrer, perquè seria perillós.

3. Observa aquesta imatge.

Què veus en aquesta fotografia?

Un camió que ^{veu} recull llibres per reciclarlos i fer roba.

Per què venen llibres?

Per recaptar diners i comprar roba

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

Doncs veig una explosió d'un bombardeig a Barcelona.

On diries que és? Per què?

Diria que es a Barcelona, perquè té platja.

5. Marc amb una X segons creguis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936	X		
Justifica-ho.			
La Guerra Civil va deixar pocs morts entre la població espanyola (civils i combatents).		X	
Justifica-ho.			
Barcelona va patir més d'un bombardeig aeri durant la Guerra Civil	X		
Justifica-ho.			
Abans de la Guerra Civil, a Espanya hi havia una República.		X	
Justifica-ho. Hi havia una monarquia			
Les dones també van combatre al front.		X	
Justifica-ho.			
La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.		X	
Justifica-ho. Sí que tenia. Bombers del Carmel.			

0'15

0'15

0'15

0'33

7.4 ANNEX 4. Mostra qüestionaris inicials amb adaptació curricular resolta

FITXA 0. REPRESENTACIONS SOCIALS PRÈVIES

2. I-9

Data:

Objectiu d'aprenentatge: 1) Explorar quins són els nostres coneixements prèvis respecte el contingut d'aquesta unitat.

ACTIVITATS

Respon les següents preguntes:

1. En una Monarquia el poder polític està en mans d'una persona designada per herència i en una República el poder està en mans d'una persona escollida amb eleccions? Quin sistema prefereixes tu pel teu país?

2. Imagina que avui esclata una guerra civil on s'enfronten en dos bàndols els ciutadans del teu país. Com creus que la viures tu com a adolescent? (Explica com creus que seria el teu dia a dia, quines activitats faries, què menjaries, on viures, com seria la teva escola...)

1) malament, per que estarien en guerra, en un refugi, la meua escola estava destruïda

3. Observa aquesta imatge.

Què veus en aquesta fotografia?

un part de soldats que venen als gent i els llibres també

0'25

Per què venen llibres?

perque als gent prenien a llegir

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

una imatge que indica que algú ha explotat una bomba i el edifici ha explotat una bomba

0'5

On diries que és?

en la guerra civil

5. Marc amb una X segons creguis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936			X
Justifica-ho. <i>per que nos hem recordat.</i>			
Les dones també van combatre al front.			X
Justifica-ho. <i>per que nos hem recordat.</i>			
La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.			X
Justifica-ho. <i>per que nos hem recordat.</i>			

FITXA 0. REPRESENTACIONS SOCIALS PRÈVIES

P.I - 20

Data:

Objectiu d'aprenentatge: 1) Explorar quins són els nostres coneixements prèvis respecte el contingut d'aquesta unitat.

ACTIVITATS

Respon les següents preguntes:

1. En una Monarquia el poder polític està en mans d'una persona designada per herència i en una República el poder està en mans d'una persona escollida amb eleccions? Quin sistema prefereixes tu pel teu país?

② Prefiero ~~la~~ la República porque el Pueblo puede escoger

2. Imagina que avui esclata una guerra civil on s'enfronten en dos bàndols els ciutadans del teu país. Com creus que la viures tu com a adolescent? (Explica com creus que seria el teu dia a dia, quines activitats faries, què menjaries, on viures, com seria la teva escola...)

① Logicamente viviria mal la gente andaria desesperada en busca de Alimentos, y sobre la Escuela estaria destruida Suspendieron las clases logicamente.

3. Observa aquesta imatge.

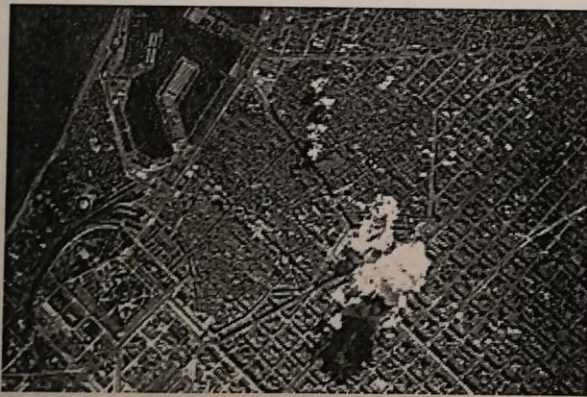
Què veus en aquesta fotografia?

un camión vendiendo libros
sobre la historia o algo así

0,25

Per què venen llibres?

~~para~~ para los que no saben leer

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

Pues hay una explosión

0,5

On diries que és?

~~Madrid~~ Creo que es en España

0,5

5. Marc amb una X segons creguis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936			X

Justifica-ho.

Les dones també van combatre al front.

X

Justifica-ho.

Porque en la guerra no importaba si era niño, mujer o hombre

0'86

La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.

X

Justifica-ho.

0'33

7.5 ANNEX 5. Mostra qüestionaris finals resolts

4t ESO

FITXA 0. REPRESENTACIONS SOCIALS PRÈVIES

Q.F. -24

Data:

Objectiu d'aprenentatge: 1) Explorar quins són els nostres coneixements prèvis respecte el contingut d'aquesta unitat.

ACTIVITATS

Respon les següents preguntes:

1. Quina diferència hi ha entre una Monarquia i una República? Quin sistema prefereixes tu pel teu país? Per què?

② Que la monarquia en un país, manden els reis i tot ha de ser com diu el Rei.

Y la República, (~~es vota~~) la gent vota a un president i nosaltres el poble tendríem drets.

Prefereixo la República, perquè nosaltres tenim drets a votar, parlar, etc.

2. Imagina que avui esclata una guerra civil. Qui s'enfronta en una guerra civil? Com creus que la viures tu com a adolescent? (Explica com creus que seria el teu dia a dia, quines activitats faries, què menjaries, on viures, com seria la teva escola...)

① En la guerra civil s'enfronten 2 bandes del mateix país.

Yo se la viuria una miqueta asusta i sorprendit.

0'60 Estaria refugiat, menjaria molt poc i no aniria a l'escola, pels bombardeigs.

3. Observa aquesta imatge.

Què veus en aquesta fotografia?

Una camioneta vendiendo libros, a beneficio de les milicies antifascistes.

0'75

Per què venen llibres?

Per transformar-se en roba, per al front i ajudar als germans republicans.

0'75

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

El bandol dels sublevats, han llençat una bomba desde una avioneta. I els del bandol dels sublevats tomaven fotos per veure que han fet mal i atacarlos en zones amb més gent.

1

On diries que és? Per què?

En Barcelona, perquè ens van explicar que Barcelona era bombardejada per moltes hores i tres cops a la setmana.
dies

0'80

5. Marc amb una X segons creguis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936	X		
Justifica-ho.			
La Guerra Civil va deixar pocs morts entre la població espanyola (civils i combatents).		X	
Justifica-ho. <i>Van morir milers de persones.</i>			
Barcelona va patir més d'un bombardeig aeri durant la Guerra Civil	X		
Justifica-ho. <i>Barcelona va sofrir molts bombardejos. 3 vegades a la setmana.</i>			
Abans de la Guerra Civil, a Espanya hi havia una República.			X
Justifica-ho.			
Les dones també van combatre al front.	X		
Justifica-ho. <i>Les dones van voler anar al front per ser lliures.</i>			
La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.	X		
Justifica-ho. <i>Si tenien refugis subterranis.</i>			

0'15

0'33

0'33

x

0'33

0'33

FITXA 0. REPRESENTACIONS SOCIALS PRÈVIES

P.F-5

Data:

Objectiu d'aprenentatge: 1) Explorar quins són els nostres coneixements prèvis respecte el contingut d'aquesta unitat.

ACTIVITATS

Respon les següents preguntes:

1. Quina diferència hi ha entre una Monarquia i una República? Quin sistema prefereixes tu pel teu país? Per què?

0'5 Monarquia → Estaba gobernado por un rey

Republica → Estaba todo el pueblo unido.
Gobernaban "todos"

2. Imagina que avui esclata una guerra civil. Qui s'enfronta en una guerra civil? Com creus que la viures tu com a adolescent? (Explica com creus que seria el teu dia a dia, quines activitats faries, què menjaries, on viures, com seria la teva escola...)

0'75 Me rebuscaria por la comida para mi familia y yo sola estaria en un refugio creo porque a la gente joven mandaban a cuidarlos y puer los mayores que daban a fuera.
Viviera muy triste seria una cosa inespicable.

3. Observa aquesta imatge.

Què veus en aquesta fotografia?

Un camion que vende llibres para comprar ropa para los que no tienen (creo)

0,25

Per què venen llibres?

Para darle ropa a las personas que la necesitan.

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

una explosión que fallecieron niños, adultos etc esto lo explicaron en el Refugio de la excursión

0,5

On diries que és? Per què?

Barcelona creo fue donde una mujer salvo volando y estaba embarazada y se murio porque habia una reja

5. Marc amb una X segons creguis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936	X		
Justifica-ho.			
La Guerra Civil va deixar pocs morts entre la població espanyola (civils i combatents).		X	
Justifica-ho. Mataron a mucha gente en las guerras			
Barcelona va patir més d'un bombardeig aeri durant la Guerra Civil	X		X
Justifica-ho. que no Sufrirero muchos bombardeos			
Abans de la Guerra Civil, a Espanya hi havia una República.			X
Justifica-ho.			
Les dones també van combatre al front.	X	X	
Justifica-ho. Las mujeres no combatian (creo) porque ellas cuidaban de sus familias			
La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.			X
Justifica-ho. Crea que sí pero de primero no tenían luego vieron que necesitaban y empezaron a construir			

0'15

0'33

0'33

0'33

7.6 ANNEX 6. Mostra qüestionaris finals amb adaptació curricular resolts

FITXA 0. REPRESENTACIONS SOCIALS PRÈVIES

PT-4

Data:

Objectiu d'aprenentatge: 1) Explorar quins són els nostres coneixements prèvis respecte el contingut d'aquesta unitat.

ACTIVITATS

Respon les següents preguntes:

1. En una Monarquia el poder polític està en mans d'una persona designada per herència i en una República el poder està en mans d'una persona escollida amb eleccions? Quin sistema prefereixes tu pel teu país?

Si, una republica porque asi cada persona vota lo que quiere y por quien quiere.

1'5

Das tu propia opinion al elegir a quien quiere que Governe.

2. Imagina que avui esclata una guerra civil on s'enfronten en dos bàndols els ciutadans del teu país. Com creus que la viures tu com a adolescent? (Explica com creus que seria el teu dia a dia, quines activitats faries, què menjaries, on viures, com seria la teva escola...)

1'25

viviria aterrorisada, no iba a dormir bien ni andar tranquila pensando a que hora pasaran los aviones tirando bombas. mi dia a dia a la hora dever los aviones corriendo a buscar un refugio. Pues no se, una poca comida porque ivamos estar en crisis.

3. Observa aquesta imatge.

Què veus en aquesta fotografia?

una camioneta
vendiendo libros, para ayudar a los Hermanos?

0'25

Per què venen llibres?

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

En un tren iba un camión lleno de explosivos y cuando llegaron a un cierto punto, tiraron una bomba desde arriba y hizo una gran explosión

0'50

On diries que és?

en Barcelona cuando empezaban las guerras

0'25

5. Marc amb una X segons creguis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936	X		
Justifica-ho. Porque salen las tropas a intentar luchar por el Poder de la Republica.			
Les dones també van combatre al front.	X		
Justifica-ho. Si al Principio Fueron a las Guerras despues, se quedaban en sus casas porque ya habian ido			
La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.	X		
Justifica-ho. tu tenian como 1400 refugios			

0'66

0'66

0'66

2 punts

FITXA 0. REPRESENTACIONS SOCIALS PRÈVIES

P.F. -21

Data:

Objectiu d'aprenentatge: 1) Explorar quins són els nostres coneixements prèvis respecte el contingut d'aquesta unitat.

ACTIVITATS

Respon les següents preguntes:

1. En una Monarquia el poder polític està en mans d'una persona designada per herència i en una República el poder està en mans d'una persona escollida amb eleccions? Quin sistema prefereixes tu pel teu país?

la republica es cuando todo el pueblo elige quien sera el rey

monarquia es cuando ~~se~~ se elige al rey

2. Imagina que avui esclata una guerra civil on s'enfronten en dos bàndols els ciutadans del teu país. Com creus que la viures tu com a adolescent? (Explica com creus que seria el teu dia a dia, quines activitats faries, què menjaries, on viures, com seria la teva escola...)

0,75
Iria a un refugio a esperar que pasara la guerra, pero a esperar que acabe rapido para poder salir del refugio, ya que en el no se puede llevar comida.

3. Observa aquesta imatge.

Què veus en aquesta fotografia?

Una furgoneta vendiendo libros y ropa, para la gente que no tiene (creo)

Per què venen llibres?

porque quieren leer

4. Observa aquesta imatge.

Què creus que ha passat en aquesta imatge?

Una bomba explotando en un sitio.

On diries que és?

no se, puede ser España / Barcelona, que un coche exploto cuando en ese coche hubian bombas que los iban a transportar de un sitio a otro.

explotó em medio de la carretera

0,5

0,75

5. Marc amb una X segons creguis que és cert o fals:

	Sí	No	No ho sé
La Guerra Civil espanyola s'inicia després d'un cop d'estat militar el Juliol de 1936		X	
Justifica-ho.			
Les dones també van combatre al front.	X		
Justifica-ho. <u>No solo los hombres.</u>			
La població de Barcelona no tenia un espai on refugiar-se durant els bombardejos.	X	X	
Justifica-ho. Si que ten no feien hasta després Se pusieron a construir refugios			

0'66